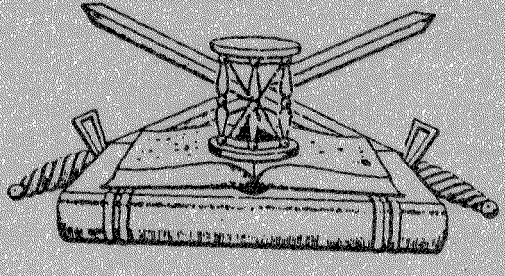
MARS *et* HISTORIA

1966-1986

20e Jaargang nummer 2 - maart/april 1986

ORGAAN
van de Nederlandse Vereniging ter beoefening van de Militaire Historie. Opgericht 20 augustus 1966. Verschijnt 6 x per jaar.

Beschermheer: Z.K.H. Prins Bernhard der Nederlanden.

SAMENSTELLING VAN HET BESTUUR:
Voorzitter: H. Muller, **Vice-Voorzitter:** vacant, **1e Secretaris:** Mevr. P.H.Th. Dumon, **Penningmeester:** drs. J.A. Bom, **2e Secretaris:** E.W. van Popta, **Leden:** Jhr. D.J.H.N. den Beer Poortugael, J. van den Berg, B.C. Cats, B.W. Hopperus Buma, F.J. van Lier, C.N. Nicolas, **Adviseur:** mr. Ch.L.M. Schaepman.
ADRESSEN DAGELIJKS BESTUUR:
Voorzitter: Willem III-laan 14, 4835 LB Breda, tel.: 076-653239. **Secretaris:** Aart van der Leeuwlaan 56, 2624 LD Delft, tel.: 015-567564, **Penningmeester:** Storm van 's-Gravesandeweg 23, 2242 JB Wassenaar, tel.: 01751-18624. De contributie bedraagt per jaar min. **f 35,00**, te storten op rek. nr. 65.82.12.125 van de Nederlandsche Middenstandsbank Wassenaar, t.n.v. de Nederlandse Vereniging van Militaire Historie of op giro **29 40 790** van de N.V.M.H. te Wassenaar.
SAMENSTELLING REDAKTIE-WERKCOMMISSIE: J. van den Berg, E.W. van Popta. **Redaktie-adres:** Mgr. Bekkerslaan 151, 2286 CE Rijswijk (Z.H.), tel.: 070-937425.
Ledenadministratie: B.C. Cats, Claudiagaarde 72, 1403 JR Bussum, telefoon: 02159-13563.

AFDELINGSCORRESPONDENTEN:

(1) 'KRIJGSGESCHIEDENIS, KORPSGESCHIEDENIS KL' olv drs. J.P.C.M. van Hoof, Smaragdhorst 185, 2592 RJ 's-Gravenhage 070-855821
(2) 'TRADITIES EN CEREMONIEEL olv P. van der Burg, Hoofdstraat 94, 3972 LC Driebergen 03438-17588.
(3) 'UNIFORMKUNDE' olv F.A.Th.Smits jr, Wilgendreef 289, 2272 ET Voorburg 070-873961
(4) 'RIDDERORDEN EN ONDERSCHEIDINGEN' olv H.G. Meyer, Vollenbergstraat 6, 5801 RP Venray 04780-82992,
B.W. Wagenaar, Handelstraat 18, 1901 VA Castricum 02518-53084.
(5) 'MILITAIRE EMBLEMEN' olv B.C. Cats, Claudiagaarde 72, 1403 JR Bussum 02159-13563,
C. van Ekeris, Anslostraat 183, 2533 KD 's-Gravenhage 070-886566.
(6) 'WAPENS EN MUNITIE' olv J. Lenselink, Oxfordlaan 49, 2314 EB Leiden 071-894012.
(7) 'MILITAIRE MUZIEK' olv mr. R.A. Schimmel, de Mildestraat 57, 2596 SW 's-Gravenhage 070-246568.
(8) 'OVERZEESE VERSTERKINGSWERKEN MET NEDERLANDSE HISTORIE' olv A.F. Lancker, Secanets 39, Setla Correos Vergel (Alicante) Spanje
(9) 'MARITIEME GESCHIEDENIS' olv M.K. Zaagman. Ds. van den Boschlaan 225, 2286 PH Rijswijk (ZH) 070-946539.
(10) 'NAPOLEONTICA' olv prof.dr. H.P.L. Harms Vogts, Denenburg 145, 2591 AC 's-Gravenhage.
Joh. Schaede, Wouwermanstraat 3[111], 1071 LW Amsterdam
(11) 'TWEEDE WERELDOORLOG' olv J.H. Berlemon, J.F. Kennedylaan 70, 2324 EX Leiden
(12) 'MILITAIRE EN CIVIELE MINIATUURFIGUREN' olv C. Frazer, H. Cleyndertweg 461, 1025 DT Amsterdam 020-368331.
(13) 'VAANDELS EN STANDAARDEN' olv Kl. Sierksma, 'Huize Midgaard', Aan de Brink 36, 1399 GX Muiderberg 02942-1470.
(14) 'EERSTE WERELDOORLOG' olv dr. F. Snapper, Burg. Patijnlaan 136, 2585 BM 's-Gravenhage
(15) 'KONINKLIJKE MARINE' olv L.L. von Münching, Middelweg 85, 2241 AP Wassenaar 01751-10045.
(16) 'MILITAIRE GENEALOGIE' olv G. van Zuijdam, Dennenlaan 12, 7313 AM Apeldoorn
(17) 'MILITAIRE FOLKLORE' olv F.W. van Steen, Lion Cachetstraat 2, 3851 ZE Ermelo 03417-51983.
(18) 'MILITAIRE VOERTUIGEN EN TANKS' olv M.C. van der Hoog, Surinamestraat 40, 2585 GK 's-Gravenhage 070-634391.
J. Bloemendaal, Scheldelaan 10, 2105 XG Heemstede 023-291324,
W. den Dunnen, Hendrik Hamelstraat 58, 2595 VM 's-Gravenhage 070-834659.
(19) 'KONINKLIJKE LUCHTMACHT' olv J. van den Berg, Cronestein 85, 2804 EL Gouda 01820-34283,
P.C. Boer, Waterklaver 2, 2804 PN Gouda 01820-35332.
(20) 'KNIL' olv C.A. Heshusius, Van Alkemadelaan 350, flat 316, 2597 AS 's-Gravenhage 070-248495
(21) 'MILITAIRE BIBLIOGRAFIE TIJDSCHRIFTEN' olv J.A.C. Bartels, Santhorstlaan 50, 2242 BH Wassenaar 01751-12222.
(22) 'MILITAIRE GEDENKTEKENS EN MONUMENTEN' olv J. Albarda, Lindenheuvel 12A, 1217 JX Hilversum 035-46815,
drs. J.A. Bom, Storm van 's-Gravesandeweg 23, 2242 JB Wassenaar 01751-18624.
(23) 'KORPS MARINIERS' olv drs. J. Nuis, Graaf Willem de Oudelaan 187, 1412 AS Naarden 02159-46037.

Reeds verschenen nummers kunt U, zolang de voorraad strekt, aanvragen bij de heer J. van den Berg, Cronestein 85, 2804 EL Gouda. Losse nummers, inclusief portokosten *f* 5,-, over te maken aan de penningmeester.

MARS *et* HISTORIA

De 'NEDERLANDSE VERENIGING TER BEOEFENING VAN DE MILITAIRE HISTORIE', opgericht op 20 augustus 1966 en erkend bij K.B. no. 50 van 14 juni 1968, is er voor allen, die zich verdiepen in de studie van geschiedenis, ceremoniëel, tradities, uniformen, emblemen, wapens en onderscheidingen van militaire en semi-militaire organisaties, meer in het bijzonder die van Nederland en de (voormalige) overzeese Rijksdelen.

INHOUD:

F.J. van Lier: Militariade
C. Blijleven: Een Hollander op acht wielen: de YP-408
Leden vragen
H. Ringoir: Koloniale Artillerie (1795-1830)
5e Opgaven van wijzigingen op de ledenlijst van 1 juni 1985
6e Opgave van wijzigingen op de ledenlijst van 1 juni 1985
Boekbesprekingen:
Het Verzetsherdenkingskruis
De militaire luchtvaart van het KNIL in de jaren 1942-1945, door O.G. Ward
'Speciale missie nr. 43 in Bantam (Java)'
C.A. Heshusius: Uit het dagboek van Luitenant Donck (XXXII)
Afdeling Ridderorden en Onderscheidingen: De Marinemedaille
Gelegenheidsenveloppe Vierde Lustrum Mars et Historia
Stichting 'Verjaardag Prins Bernhard'
W.M.J. Pijpers: De herinnering aan Philips van Montmorency, Graaf van Horne, leeft voort in het Regiment Limburgse Jagers
Rectificatie
Gelegenheidsenveloppe van de Stichting Vrienden van het Militaire Luchtvaart Museum, in samenwerking met de Traditiekamer van de Marine Luchtvaartdienst.

BRACHT U AL EEN NIEUW LID AAN?

Bij de voorplaat:
Fokker C-X van de Luchtvaartafdeling.

MILITARIADE

Een tweemaandelijkse rubriek vol wetenswaardigheden, met U en voor U verzameld door F.J. van Lier, Herenstraat 9, 4116 BK Buren.

1. Toch nog even attenderen op mijn nieuwe adres! Je kunt dat overal bekendheid geven en steeds weer post via het oude adres ontvangen. Niet zo erg, maar er komt een eind aan de service van Tante Post en wel per 10 maart 1986. Dus voortaan Uw zeer welkome post aan het adres als genoemd in de kop van deze rubriek. En let U even op de postcode, die helaas in het vorige nummer verkeerd was vermeld.

2. Een van de meest actieve tipgevers blijft ons oud-bestuurslid Ikol Alberda. Niet alleen, dat hij mij bijtijds waarschuwde voor het gevaar opgegeten te worden, neen, hij zond ook een zeer bruikbare tip voor collega-verzamelaars van militaire afbeeldingen op postzegels in de vorm van een bericht uit *'De Gooi- en Eemlander'* van 18 januari 1986, dat ik gaarne hier laat volgen.
'Wat hebben Alderney-Guernsey, Guernsey, Ierland, Jersey en het eiland Man in de laatste maanden van 1985 gedaan. Op Alderney-Guernsey werden op 24 september vijf zegels in omloop gebracht met daarop historische uniformen. Op een 9 p.-zegel staat een soldaat van de Royal Engineers (1890). Verder: 14 p., soldaat van de Duke of Albany's own Highlanders (1856); 29 p. soldaat van de koninklijke artillerie (1855), 31 p. soldaat van de South Hampshire Regiments (1810) en 34 p. soldaat van het koninklijk Iers regiment (1782).
Met deze uitbreiding zal deze vijfde permanente serie van Guernsey (dat in 1969 toestemming kreeg van de Britse Royal Post met eigen zegels te komen) praktisch compleet zijn. Voor de goede orde: op 1 oktober 1969 verscheen de eerste serie permanente zegels met daarop voornamelijk beelden van Guernsey en wapens. Deze serie werd op 6 januari 1971, bij de invoering van het decimale stelsel, nog eens uitgegeven. Op 2 april 1974 werd de tweede, of dus eigenlijk de derde serie uitgebracht met daar op militaire uniformen.'

3. Van ons medelid, de heer drs. J. Nuis, die ook voorzitter is van de *'Stichting Onderlinge Studenten Steun'*, beter bekend als *'Kriterion'* (de bioscooptheaters, de oppascentrale en het benzinestation te Amsterdam) ontving ik de ter gelegenheid van het 40-jarig bestaan geschreven publikatie *'Uit de illegaliteit naar de studie'* van de hand van P.J.M. Dolfsma, wiens doctoraalscriptie het is.
Deze publikatie behandelt het studentenverzet, waarover nog niet zo veel is gepubliceerd en speciaal het verzet van een groep Amsterdamse studenten (o.a. het redden van Joodse kinderen uit de crèche bij de Hollandse Schouwburg). Het tweede deel behandelt het ontstaan van de stichting en van de bioscoop als mogelijkheden voor studenten uit het verzet om hun studie te financieren en af te ronden. Het boek (200 blzn) bevat foto's en veel literatuurverwijzingen. Een exemplaar is te bestellen door overmaking van *f* 10,- (incl. verzendkosten) op postgiro 564372 van J. Nuis te Naarden, onder vermelding van *'Kriterion-lustrumpublicatie'*.

4. Per 1 februari 1986 is het adres van *"t Prinse Antiekhof'* (van ons medelid S. Retel) geworden: Witte de Withstraat 60, 2518 CW 's-Gravenhage. In deze zaak vindt U uitsluitend militaria voor verzamelaars. Wij wensen de heer Retel veel succes met zijn nieuwe winkel. Telefonisch is de zaak voortaan te bereiken onder het nummer 070-648276.

5. In de Bundesrepublik Deutschland gaat

weer een schitterende heruitgave komen van de legendarische *'Grossen Uniformenkunde'* van Prof. Richard Knötel. Deze faksimile-uitgave zal in vierkleurenrepro's de banden I tot XVII met de 1000 kleurenprenten, zoals die tussen 1890 en 1914 bij Rabenzien in Rathenow verschenen, bevatten. De oplage is slechts 500 stuks! Jaarlijks zullen 2 à 3 banden verschijnen. De complete band I met de 50 kleurenplaten verschijnt momenteel. De nadruk geschiedt op chamois-karton (240 gr.) in het originele formaat 170 x 250 mm. De platen van iedere band worden in een verzamelmap (repro van de originele) geleverd. De toelichtende tekst van Knötel komt op de achterzijde met Engelse en Franse vertaling. Uitgever is ULF-J. Friese und Uwe Lacina Editionen, Haidbarg 4-d, 2110-Buchholz i.d. N., W. Deutschland (tfn 04181/6775). De intekenprijs bedraagt DM. 380,- (tot 30-6-1986), daarna DM. 450,- voor band I. U kunt ook in maandelijkse afleveringen bestellen (4 x à DM. 95,- + porto).

6. Reeds eerder mocht ik U attent maken op de zeer goede serie grammofoonplaten (LP's) met marsmuziek *'Historische Armeemärsche'*, uitgegeven door de studiegroep militaire muziek van onze zustervereniging in Duitsland. Tot nu toe verschenen 12 langspeelplaten à DM. 35,- per stuk. De voorraad van de platen 1 t/m 4 begint op te raken, dus - als U de serie compleet wilt bezitten - snel bestellen! In 1986 zullen weer zes platen verschijnen. Daarbij één, die voor het eerst alle 14 marsen van de *'Chursächsichen Regimenter'*, in 1788 genoteerd door de stafhoboïst Carl Friedrich Günther, zal weergeven. Bij iedere LP is een boekje gevoegd, waarin de bekende militair-muzicoloog Joachim Toeche-Mittler interessante geschiedkundige en muzikale uitleg geeft van iedere mars afzonderlijk.
Bestellingen aan Herbert Jüttner, 1040-Wien, Weyringergasse 14, Oostenrijk. Tfn 0222/653340. Betalingscheque à DM. 35,- per plaat bijvoegen.

7. Major A.F. Flatow T.D. zond mij het deel 8 van de serie *'The Uniforms of the British Yeomanry Force 1794-1914'*, handelend over hier niet zo bekende korpsen, namelijk de *'Lovat Scouts'* en de *'Scottish horse'*. Het boekje is geschreven door L. Barlow en R.J. Smith en voortreffelijk geïllustreerd door R.J. Marrion (8 kleurenafbeeldingen en vele pentekeningen van uniformdetails). Behandeld worden ontstaan en geschiedenis van de beide korpsen en - wat voor ons belangrijk is - de uniformeringsgeschiedenis. In de serie zal als deel 9 uitkomen *'Warwickshire and Worcestershire Yeomanry'*. De boekjes kosten £ 3,- en zijn te bestellen bij *'Spellmount Ltd'*, 12 Deneway, Speldhurst, Tunbridge Wells, Kent, TN 3 ONX.
Het ISBN-nummer van deel 8 is 0 946771-87-1.

8. Mocht U verzamelaar zijn van de fraaie Engelse plaatjes, die vroeger en soms ook nu nog bij cigaretten, thee, chocolade en zeep werden verpakt als klein cadeautje van de firma, dan noem ik U hier een adres, waar complete series van de bedoelde plaatjes te koop zijn. Het is *'The London Cigarettes Card Company Ltd'*, Sutton Road, Somerton, Somerset, TA11 6QP, England. Zij geven op gezette tijden 'n catalogus uit met de op dat moment voorradige series. Daaruit is overigens op te maken, dat sommige series behoorlijk prijzig worden. Wat dacht U van de serie van 90 *'War decorations and medals'* van Player uit 1927. Kost U nu £ 36,- en de serie van 25 *'Napoleon'* uit 1915 à £ 22,50. Maar er zijn meer dan genoeg aardige series met uniformafbeeldingen tegen zeer redelijke prijzen. Ik noem:
   - 50 Military Uniforms - 1976 à £ 1.50; uitgave CARRERAS.
   - 10 Military Uniforms - 1985 (Extra large) à £ 1.25; uitgave DIXON.
   - 24 History of the VC - 1980 à £ 6.-; uitgave PLAYER.
   - 24 Napoleontic Uniforms - 1979 à £ 2.50; uitgave PLAYER.
   - 36 World of firearms - 1982 à £ 2.50; uitgave WILLS.

9. Van een van onze qua anciënniteit oudste leden, de heer J.A. van Zelm van Eldik, ontving ik een door hem geschreven boek, getiteld *'Ons grondwetsartikel regelende de instelling van ridderorden en de ontwikkelingsgang van de Nederlandse orden in de negentiende en twintigste eeuw.'* Alhoewel de titel echt negentiende-eeuws aandoet, is het boek dat zeker niet. Het is zeer goed leesbaar en up to date (tot en mei 1985!). Interessant is de ontwikkeling van het grondwetsartikel in de jaren rond onze op de Fransen bevochten onafhankelijkheid. Voor de leden, die zich bezighouden met verzamelen èn bestuderen van ridderorden is dit boek onmisbaar. Het is verkrijgbaar voor de prijs van *f* 22,- in de winkel van het Rijksmuseum Paleis Het Loo te Apeldoorn.
Wij mogen de heer Van Zelm van Eldik dankbaar zijn voor dit fraaie werkstuk, dat hij zelf *'by understatement'* 'n verhandeling noemt.

10. Tot slot nog enige tips uit de recent verschenen periodieken.
In *'Military modelling'* January 1986 worden talloze nieuwe militaire miniatuurfiguren aangekondigd. Ik noem:
Syntown Miniatures gaf nieuwe figuren uit van de Duitse Volksgrenadiere, echt iets voor W.O. II-enthousiasten.
Scale Link geeft prachtige modellen uit W.O. I. Zo wordt aandacht besteed aan de Duitse lichte mitrailleurs MG 08. MG 08/15 samen met bediening. Voorts een 1:32 Rolls Royce armoured car (prijs £ 7.59) en een 1:32 model van Britse 60 pdr gun.
Belgo models komt met paratroopers uit de slag om Arnhem en Hinchcliffe heeft de serie middeleeuwse krijgers uitgebreid met 10 figuren, waaronder 'n boogschutter, 'n afgestegen ridder en een aantal strijdende gewapenden.
In hetzelfde blad ook een aflevering in de serie uniformbeschrijvingen *'Cut of the cloth'*, ditmaal over de Britse huzarenuniformen van het eind van de negentiende eeuw.
In *'Militaria Belgica'* 1985 een uitgebreid en goed geïllustreerd artikel over *'De uniformen van de Openbare Weermacht van 1888 tot aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog'*, handelend over de uniformering van de gewapende macht in Belgisch Congo.
In *'Zeitschrift für Heereskunde'* jan./febr. 1986 een aardig artikel over de ontwikkeling van Infanteriegeweren in Duitsland en Frankrijk gedurende de periode 1870 tot 1900. Daarnaast nog een interessante foto met beschrijving van de buitenlandse militaire waarnemers bij Franse leger-manoeuvres in 1893, waarbij lkol J.C. van Schermbeck van de Nederlandse Infanterie.
Tot slot wil ik melding maken van *'Armamentaria'* nr. 20, het jaarboek van ons Nederlandse Legermuseum. Het is wederom 'n juweeltje geworden met een schat aan informaties, als geheel het vierde lustrum waardig. Aangezien ik aanneem, dat vrijwel al ons leden begunstiger zijn van de Stichting Vrienden van het Legermuseum wil ik hier niet verder ingaan op de inhoud. Mocht U echter nog geen vriend zijn, dan is storting van *f* 25,- op giro 227450 t.n.v. Stichting Vrienden van het Legermuseum te Delft de aangewezen weg!
Toch nog één toevoeging, die ik belangrijk genoeg vind om U te melden. Ons medelid de heer De Veld stuurde mij het bericht, dat aan ons helaas overleden medelid, mevrouw Grandia-Smit, als erkentelijkheid voor haar moedige daden als verzetsstrijdster, een straatnaam zal worden gewijd in Rotterdam binnen het blok Groene Kruisweg-Middenbaan.

BRACHT U AL EEN NIEUW LID AAN?

C. BLIJLEVEN

Een Hollander op acht wielen: de YP-408

Tegen het einde van de jaren vijftig ontstond bij de Koninklijke Landmacht de behoefte aan een nieuw gepantserd personeelsvoertuig, ter vervanging van de inmiddels sterk verouderde, nog uit de Tweede Wereldoorlog stammende voertuigen. Vanzelfsprekend kwam men bij het zoeken naar een geschikte vervanger bij DAF terecht. Dit bedrijf had al vóór de oorlog ervaring met het ontwerpen en bouwen van de M 39 pantserwagen, welke onder meer was uitgerust met het - toen unieke - tradosysteem.

Na de oorlog werd dit systeem, met behulp van een flinke financiële injectie uit de Marshall Hulp, weer opgepakt, aangepast aan de inmiddels verder gegane ontwikkelingen en verder beproefd aan het chassis van een Canadese Ford. Dit experiment werd spoedig gevolgd door opdrachten voor een serie vrachtwagens met een capaciteit van 1, 3 en 6 ton en een artillerietrekker - de YA 328 - die daarna tevens werd gebruikt als basis voor het gepantserde personeelsvoertuig voor de jaren zestig.

Tegen de tijd dat het prototype van de YP 408 gereed was, was de behoefte zo dringend geworden dat de vraag of het nieuwe voertuig een wielvoertuig danwel een rupsvoertuig moest zijn, voorlopig onbeantwoord werd gelaten. Er was geen geschikt rupsvoertuig in ontwikkeling, evenmin was er veel hoop op internationale samenwerking op dit gebied. Derhalve werd besloten door te gaan met het concept voor een wielvoertuig, dat tevens gemakkelijk geïntegreerd kon worden in het bestaande assortiment tactische wielvoertuigen.

De door DAF gekozen oplossing bestond uit het toevoegen van een vierde, niet-aangedreven as aan het chassis van de 6 x 6, YA 328 artillerietrekker. De belangrijkste componenten van deze trekker, zoals de aandrijving en de motor, bleven dus gehandhaafd. Zowel op de weg als in het terrein leverde het ontwerp goede prestaties.

De actieradius van 500 kilometer en de maximum snelheid van 80 km/uur waren volgens de normen en terreinprestaties die 60 % klimvermogen en 0,70 meter opstapvermogen inhielden, betekenden dat de DAF zich met de meeste toen in gebruik zijnde gepantserde personeelsvoertuigen kon meten.

Toen de YA 328 werd ontworpen en geïntroduceerd was het een opmerkelijk en voor die tijd uiterst effectief voertuig. Het doorkruisen van sterk geaccidenteerd en moeilijk begaanbaar terrein is mogelijk door een onafhankelijke ophanging van de wielen; door toepassing van torsiestaven bij de voorwielen en bladveren bij de achterwielen is een uiterst doeltreffende vering bereikt. Een grote wieluitslag waarborgt onder alle omstandigheden een aanpassing aan het terrein.

Een *'H'*-aandrijving van unieke constructie verbindt via aandrijfassen de bij ieder wiel aangebrachte wormkast via de verdeelkasten die aan de zijkant van het chassis zijn geplaatst. Deze verdeelkasten worden aangedreven vanuit het centrale differentieel dat in de reductiebak is ondergebracht. Door deze constructie wordt de uitslag van de wielen niet belemmerd en is tevens een laag silhouet mogelijk.

De voorwielaandrijving kan naar believen worden ingeschakeld; worden alle wielen aangedreven dan zijn zij aan beide zijden onderling gekoppeld. Doorslippen van enig wiel is hierdoor uitgesloten. Bij verlies van adhesie van één of meer wielen wordt de aandrijfkracht van de overige wielen gehandhaafd. Door de wijze van aandrijving met een centraal differentieel en gekoppelde wielen links en rechts, de aanpassing aan geaccidenteerd terrein en de beschikbare aandrijfkracht,

benadert de artillerietrekker de eigenschappen en terreinvaardigheid van een rupsvoertuig terwijl op verharde wegen de volledige prestaties van een wielvoertuig behouden blijven.
Een bijzonderheid aan de YA 328 waren ook de reservewielen, die zodanig bevestigd zijn dat ze vrij kunnen roteren en derhalve dienst doen als steunwielen en bescherming bieden aan het aandrijfmechanisme.
De 6 cilinder, 131 pk sterke Hercules JXLD benzinemotor is samen met de koppeling, versnellingsbak en radiator als eenheid gemonteerd en voorzien van een hijsoog om het uitlichten en terugplaatsen in het chassis te vergemakkelijken. Door afsluiting van de carterventilatie ontstaat in het cilinderblok een overdruk, waardoor het binnendringen van water tijdens waden wordt voorkomen.
De reductiebak, voorzien van twee versnellingen, stelt de bestuurder in staat het aantal overbrengingsverhoudingen van de versnellingsbak van 5 naar 10 te verdubbelen, zodat in moeilijk begaanbaar terrein onder iedere omstandigheid over de gewenste trekkracht kan worden beschikt. De tandwielen van de reductiebak zijn uitgevoerd met schuine vertanding en zijn in constante ingrijping. De schakeling vindt plaats door middel van een verschuifbare klauwkoppeling. In de reductiebak is tevens het centraal differentieel ondergebracht, dat dezelfde funktie heeft als een differentieel in een normale achteras.
De twee korte assen verbinden het centraal differentieel met de linker en rechter verdeelkast. De hierin gemonteerde kegelwielen brengen de aandrijfkracht via de aandrijfassen, welke zich aan beide zijden van het chassis bevinden, over op de voor- en achterwielen. De aandrijving van de wielen geschiedt door middel van een worm en wormwieloverbrenging met korte steekassen om het zgn. *'wind up'* effect te voorkomen. De voorwielaandrijving kan naar behoeven worden ingeschakeld door de in de verdeelkasten aangebrachte klauwkoppelingen.

De romp van de YP 408 bestaat uit een geheel gelaste stalen constructie met een pantserdikte, variërend van 8 tot 15 mm. De bepantsering beveiligt de inzittenden tegen scherven en tegen het vuur van handvuurwapens. De opbouw bestaat a.h.w. uit twee in elkaar overgaande delen: de cabine, welke plaats biedt aan de commandant en de chauffeur, en de laadbak waarin ruimte is voor 10 volledig uitgeruste en bewapende infanteristen. De normale toegang is via de achterdeuren, die elk voorzien zijn van een schietpoort. Verder is er voor de inzittenden geen mogelijkheid om onder pantserdekking hun wapens te gebruiken. In het dak zitten, behalve de luiken voor de bestuurder en de commandant, nog zes rechthoekige luiken, aan elke kant drie, welke naar links en naar rechts opengaan.
De motor is voorin de romp geplaatst met links en rechts daarachter de zitplaatsen van de chauffeur en de commandant. Als motor werd in eerste instantie de ook in de YA 328 gebruikte 133 pk Hercules JLXD gekozen, een verdere ontwikkeling van een reeds in de Tweede Wereldoorlog gebruikte motor. Bij de latere productie-uitvoeringen werd deze echter vervangen door de door DAF zelf ontwikkelde DF 573 6 cilinder dieselmotor, welke een vermogen heeft van 165 pk bij 2400 omw./min. De motor is samen met de versnellingsbak en de radiator als eenheid gemonteerd en voorzien van een hijsoog om het uitlichten en terugplaatsen in het chassis te vergemakkelijken.
De sterkere DAF motor bood het voordeel van minder onderhoud, doch heeft als nadeel een groter gewicht, waardoor het totaalgewicht van de YP 408 boven de 9½ ton kwam. Het motorvermogen per ton gewicht kwam hierdoor op 13,7 pk, hetgeen beduidend minder was dan bij de Britse Alvis Saracen en bij de Russische BTR 60 P, waar deze verhouding op 17 pk uitkwam.

De bewapening bestaat uit een machinegeweer, .50 inch Browning M2 danwel 7,62 mm NATO MAG FN, en twee sets van drie rookgranaatwerpers welke aan weerszijden van de motorkap zijn geplaatst. Het machinegeweer is geplaatst op een speciaal door DAF ontworpen 360 graden draaibaar affuit. De elevatie gaat van -8 tot +70 graden. Het luik van de commandant/schutter bestaat uit twee helften welke naar links en naar rechts open gaan en zo bescherming bieden wanneer het machinegeweer bediend wordt. Het affuit wordt rond gedraaid met behulp van

een handwiel of door middel van een schoudersteun voor de schutter.

De YP 408 heeft acht wielen, waarvan er zes worden aangedreven (de eerste, derde en vierde as). De besturing gaat via een stuurbekrachtiger op de voorste vier wielen. Het zijvlak van de banden is versterkt; op lek geschoten banden kan, mits met matige snelheid, nog ongeveer 50 kilometer worden gereden. De lucht voor het remsysteem wordt geleverd door een speciale compressor welke ook gebruikt kan worden om de banden op te pompen.
De wagen is niet amfibisch, doch heeft een waadvermogen van 1,20 meter. De chauffeur moet dan wel de carterventilatie afsluiten. Voor het rijden bij nacht kan infra-rood apparatuur worden gemonteerd, aan het machinegeweer kan een infra-rood zoeklicht worden gekoppeld. Er is géén N.B.C. bescherming.

Naast de basisuitvoering zijn een aantal varianten ontwikkeld:

YP 408-PWI-S: Pantserwiel Infanterie (Standaard): de basisuitvoering van de YP 408. Met deze uitvoering kan een complete infanteriesectie vervoerd worden. De inrichting omvat opbergkisten, een brandblusser, een eerstehulpkist en radiovoorzieningen. De zitplaatsen van de commandant en de chauffeur zijn hydraulisch verstelbaar. Voor slechte weersomstandigheden heeft de chauffeur de beschikking over een canvas kap en een windscherm.
YP 408-PWI-S(PC): Pantserwiel Infanterie (Standaard) (Pelotonscommando): dezelfde versie als de PWI-S, doch door middel van extra radiovoorzieningen speciaal bedoeld als pelotons-commandovoertuig.
YP 408-PWCO: Pantserwiel-Commando: deze versie geeft accomodatie aan een bataljonscommandant en drie leden van zijn staf. Het voertuig heeft een uitgebreidere radiouitrusting, kaartentafels, een onafhankelijk verwarmingssysteem, extra accu's en aan de achterkant kan een tent bevestigd worden.
YP 408-PWGWT: Pantserwiel-Gewondentransport: de ambulanceversie is uiterlijk

gelijk aan het personeelsvoertuig, behalve dat het machinegeweeraffuit is vervangen door een tweedelig rond luik. In de linker helft van de laadbak is een rek geplaatst voor twee NAVO-brancards, aan de rechter zijde is plaats voor zittende gewonden, Het voertuig kan worden uitgerust met radio-apparatuur en buiten op de romp kunnen nog twee brancards worden meegevoerd. De bemanning bestaat meestal uit een chauffeur en twee gewondenverzorgers.

YP 408-PWV: Pantserwiel-Vracht: het vrachtvoertuig is ontworpen voor de bevoorrading van de troepen in de voorste lijn. Hoewel het in de eerste plaats bedoeld is voor het vervoer van munitie en andere essentiële voorraden, kan het ook worden ingericht voor het vervoer van gewonden. De bemanning bestaat uit een chauffeur en een hulp-chauffeur. Er is geen radio-apparatuur, het achtercompartiment heeft een geheel vlakke stalen vloer. Een stalen rek moet voorkomen dat de lading naar de bestuurderscabine verschuift.

YP 408-PWMT: Pantserwiel-Mortier: de mortierversie is ontworpen als trekker voor het 120 mm Brandt-Raye mortier. Het achtercompartiment is ingericht als bergruimte voor vijftig 120 mm mortiergranaten en heeft zitplaatsen voor vijf bemanningsleden. Een mortierploeg moet in staat zijn met zo weinig mogelijk tijdverlies een locatie te kiezen en in actie te komen en om communicatieproblemen zo veel mogelijk te beperken, heeft de stukscommandant zijn zitplaats direct achter de chauffeur. Radio-apparatuur kan naar behoeven worden geïnstalleerd - sectie- en batterijcommandanten gebruiken vaak de commandoversie -, er is uiteraard een trekhaak aangebracht en de achterdeuren zijn zodanig aangepast dat ze ook open kunnen als het mortier aangekoppeld is.

YP 408-PWAT: Pantserwiel-Antietank: een naderhand ontwikkelde versie welke is uitgerust met een TOW-lanceerbuis.

YP 408-PWRDR: Pantserwiel-Radar: een eveneens naderhand ontwikkelde versie welke is uitgerust met een radarinstallatie, bestemd voor gevechtsveld-bewaking.

In 1956 werd door technici van DAF en van de Inspectie Technische Dienst begonnen met het ontwerpen van de YP 408. Op 16 juni 1959 werd het voertuig voor het eerst in het openbaar gepresenteerd, nadat met de eerste prototypes reeds vele testproeven waren uitgevoerd en verschillende verbeteringen waren aangebracht. De serieproduktie begon in 1963 en op 31 juli 1964 werd het eerste YP 408 personeelsvoertuig bestemd voor de parate troepen, de poort van de Saksen-Weimarkazerne in Arnhem binnengereden. De zogenaamde Koningscompagnie van het 11de Gardebataljon Grenadiers werd de eerste gebruiker van dit nieuwe voertuig. In totaal zijn 750 voertuigen voor de Koninklijke Landmacht geproduceerd. Ondanks hardnekkige pogingen daartoe lukte het niet de YP 408 ook aan andere landen te verkopen, deels vanwege de vrachtwagen-achtergrond en deels vanwege het betrekkelijk gecompliceerde aandrijfsysteem.

Tegen het eind van de jaren zestig werden de NAVO-specificaties voor gepantserde personeelsvoertuigen eindelijk afgerond en niettegenstaande de vele goede eigenschappen van de YP 408, bleven de prestaties toch te zeer achter bij die van de Leopard-tank, het voertuig waarmee moest worden samengewerkt. Derhalve werd de beslissing genomen de YP 408 gaandeweg te vervangen door de M 113 rupsvoertuigen. Deze vervanging is zeer langzaam gegaan en thans worden zowel de nog resterende YP's als de M 113 vervangen door het moderne YPR 765 gevechtsvoertuig.

GEGEVENS:

eigen gewicht (bedrijfsklaar)	10.000	kg
totale lengte	6,230	m
grootste breedte romp	2,400	m
spoorbreedte beide voorassen	2,054	m
idem beide achterassen	2,080	m
romphoogte, gevechtsklaar	1,825	m
totale hoogte, gevechtsklaar met mitrailleursteun	2,375	m
bodemvrijheid, gevechtsklaar	0,495	m
waadvermogen	1,200	m
overschrijdingsvermogen	1,200	m
maximum snelheid	82	km/u
kruissnelheid	60	km/u
actieradius	500	km.

Bronnen:
Panzer und andere Kampffahrzeuge von 1916 bis heute.
De Modelbouwer.
Schulten/Theil: Nederlandse pantservoertuigen.
F. Vos: Pantservoertuigen I.
Technische handleiding nr. 9-310-10.

Leden vragen

TE KOOP/TE RUIL GEVRAAGD:

Legerkoeriers jaargang 1951, 1952, 1955, 1956: 1, 2, 5 en 7; 1957: 8 en 11; 1970: 1, 2, 3, 7, 9 en 11; 1971: 2, 4, 9, 10, 11 en 12; 1972: 4; 1974: 11.
Voorts zoek ik het boek: 'De Militaire Academie' door George Kepper, uitgeverij Elsevier Amsterdam 1897, geïllustreerd door Hoynck van Papendrecht en Krabbé.
J.A.C. Bartels, Santhorstlaan 50, 2242 BH Wassenaar, telefoon: 01751-12222.

LEDENWERFACTIE 1986

In deze aflevering van *'Mars et Historia'* vindt U maar liefst twee wijzigingen en aanvullingen op de ledenlijst van 1985, waardoor ons ledenbestand thans op 403 actuele leden komt. Het 400e lid is de heer M. Talens uit Apeldoorn, die wij van harte welkom heten.
De heer Talens is een groot kenner van uniformen en emblemen van de Koninklijke Landmacht en auteur van het gelijknamige boek, dat wij in *'Mars et Historia'* nummer 5 van sept/oktober 1985 voor U recenseerden.
Hij heeft zich bereid verklaard samen met de heer F. Smits jr. afdeling 3 Uniformkunde te gaan leiden. Ongetwijfeld kunnen we interessante artikelen van beider hand tegemoet zien.
Reeds hebben enige leden aan onze oproep in het vorige nummer gehoor gegeven. Mogen we deze oproep in herinnering brengen?

Bezorgt de vereniging een nieuw lid!

Koloniale Artillerie (1795-1830)

Na de omwenteling van 1795 werd het bestuur over de Amerikaanse, Afrikaanse en Aziatische koloniën door de Bataafse Republiek overgenomen van de West-Indische Compagnie (Kaap de Goede Hoop en Oost-Indië). Met uitzondering van Java en de Molukken werden alle koloniën door de Engelsen ingenomen. Bij de vrede van Amiëns (27 februari 1802) werden de West-Indische bezittingen en de Kaapkolonie door Engeland weer teruggegeven. De vrede duurde echter maar kort en tussen 1803 en 1807 werden alle West-Indische koloniën weer door de Engelsen bezet, terwijl de Kaapkolonie in 1806 weer veroverd werd en in 1810 de Molukken werden ingenomen. Toen in dat jaar het moederland bij Frankrijk ingelijfd werd, was op Java nog een Hollands leger, dat in 1811 moest capituleren.

Na het herstel der onafhankelijkheid kwamen de Oost- en Westindische koloniën weer onder Nederlands gezag en werden opnieuw troepen uitgezonden uit het moederland. Hierbij waren uiteraard ook artillerie-onderdelen, waaruit in Oost-Indië de artillerie van het Koninklijk Nederlands Indisch Leger ontstond.

Om de talrijke onderdelen die werden opgeheven en uitgezonden, uit elkaar te houden, volgt hier een overzicht per kolonie:

a. KAAP DE GOEDE HOOP

Bij de overgave in 1795 bestond een Korps Artillerie, waarvan de majoor George Coenraad Kuchler sedert 1792 commandant was. Na de vrede van Amiens werden twee artillerie-onderdelen uitgezonden, namelijk een eskadron Dragonders onder kapitein Hendrik Frederik Cordes, waarbij vier stukken rijdende artillerie. De kapitein Cordes was van 1795 tot 1802 commandant van de Brigade Rijdende Artillerie geweest. Het eskadron werd kort na de oprichting verdoopt tot 5e Regiment Dragonders. Tegelijkertijd werd uit de artillerie van de Mariniers het 5e Bataljon Artillerie gevormd. Bataljonscommandant was de luitenant-kolonel J.A. Ter Horst. Compagniescommandanten waren de kapiteins W. Schmidt, J. Steffens, W.B.E. Paravicini di Capelli en B.C.J.F. Steinmetz. Zowel in 1795 als in 1806 mochten de krijgsgevangen officieren naar het moederland terugkeren, waar enige van hen later weer bij het wapen der artillerie dienden.

b. WEST-INDIë

In 1795 bestonden twee compagnieën artillerie die versnipperd waren over talrijke forten in Suriname, Guyana en op de eilanden. In 1802 werden vier zelfstandige compagnieën uitgezonden. De 1e Compagnie onder de kapitein J.E. Slicher werd 4 mei 1804 krijgsgevangen in Suriname. De 2e Compagnie onder de kapitein R. Stuyvelaar was verdeeld over Berbice, Sint Maarten en Sint Eustatius, waar de detachementen respektievelijk 24 september 1803, 25 januari 1807 en 21 februari 1807 krijgsgevangen werden.
De 3e Compagnie werd tot 1804 gecommandeerd door de kapitein D.J.C. Lamberts, daarna door de 1e luitenant J. Hoffman. Op 19 september 1803 werd de compagnie krijgsgevangen te Essequibo en Demerara.
De 4 Compagnie onder de kapitein J.C. Vollgraff werd 1 januari 1807 krijgsgevangen op Curaçao.
De krijgsgevangenen keerden na de vrede van Tilsit (12 juli 1807) terug naar Nederland.
Na het herstel der onafhankelijkheid werden

drie compagnieën van het 4e Bataljon Artillerie te Voet bestemd voor de dienst in West-Indië. Op 21 april 1815 werd het bataljon vernummerd tot 6e Bataljon West-Indische Artillerie (met drie compagnieën). De andere vijf compagnieën werden opgeheven. (Het Bataljon Artillerie te Voet van het Belgisch Legioen werd toen als 4e Bataljon Artillerie van Linie in de Koninklijke Landmacht opgenomen.)
Op 13 april 1821 werd het 6e Bataljon Artillerie opgeheven. Twee compagnieën bleven bestaan als Compagnie te Suriname en Compagnie op Curaçao. Op 19 oktober 1873 werden ze samengevoegd tot het Detachement Artillerie in Suriname.
Commandanten van het 4e (later 6e) Bataljon Artillerie waren:

1814-1814 luitenant-kolonel G.C. Kuchler
1814-1814 luitenant-kolonel B.D. Baron van Verschuer
1814-1815 luitenant-kolonel G.C. Kuchler
1815-1819 majoor T.F.J. d'Anguerand
1819-1820 majoor W. Schmidt
1821-1821 majoor D.W. Dursteler.

In 1814 dienden bij het bataljon:
Majoor J.G. Michael
1e Compagnie kapitein P.R. Walter (tot 21 april 1815)
2e Compagnie kapitein C. Walson (tot 21 april 1815)
3e Compagnie kapitein J. Regter (tot 21 april 1815)
4e Compagnie kapitein M. Knaap (tot 21 april 1815)
5e Compagnie kapitein C.J. Freund (tot 21 april 1815)
6e Compagnie kapitein F.J. Steinman (21-04-1815 1e Compagnie)
7e Compagnie majoor W. Schmidt (21-04-1815 2e Compagnie)
8e Compagnie kapitein D.W. Dursteler (21-04-1815 3e Compagnie).

c. OOST-INDIë

In 1795 was artillerie gelegerd te Batavia, Semarang, Ambon, Banda, Ternate, Makassar en Soerabaja.
Te Batavia waren achtereenvolgens commandanten van de artillerie:
1793-1799 luitenant-kolonel Carel Frederik Reimer
1799-1806 luitenant-kolonel Louis Auguste d'Ormancey d'Omois
1806-1808 luitenant-kolonel Jean Philip François Filz.
In 1807 waren er tien compagnieën met de volgende commandanten:
Compagnie te Paard Kapitein Frederik Louis Sandol Gendre
1e Compagnie Majoor Andreas Godlieb Weinrich
2e Compagnie Kapitein François Etienne Desautels
3e Compagnie Kapitein Franciscus Xaverius Muller
4e Compagnie Kapitein Johan Willem Bruger
5e Compagnie Kapitein Nicolaas Schmidt
6e Compagnie Kapitein Lous Charles du Crock
7e Compagnie Kapitein Jean Louis Gautier van Zelden
8e Compagnie Kapitein Willem Slotboom
Franse Compagnie Kapitein Louis Lardant.
Commandanten van de Artillerie te Semarang waren achtereenvolgens:
1799-1805 majoor Carl von Wolzogen
1805-1806 luitenant-kolonel Jean Philip François Filz
1806-1808 majoor Albert Hendriks

In 1807 werden de compagnieën te Semarang gecommandeerd door:
1e Compagnie kapitein Frans Dierssen
2e Compagnie majoor Albert Hendriks
3e Compagnie kapitein Christoffer Ruby
4e Compagnie vuurwerker Carel Willem van Stralendorf

Compagniescommandanten in 1807:
Op Ambon kaptein Johan Julius Bohl
Op Banda kapitein-luitenant Christiaan Frederik Romeyer
Op Ternate kapitein Lodewijk Wintré
Op Makassar kapitein Hendrik de Groot
Te Soerabaja kapitein-luitenant Carel Hendrik van der Hoff.

Op 13 februari 1808 werd door de maarschalk

Mr. H.W. Daendels het Regiment Indische Artillerie opgericht, bestaande uit drie bataljons elk met zes compagnieën (waarvan de 1e Compagnie een compagnie te paard was).

Commandanten:
1808-1809 kolonel Jean Philip François Filz
1809-1811 kolonel Adreas Godlieb Weinrich
1e Bataljon (te Batavia)
Commandanten:
1808-1809 luitenant-kolonel Andreas Godlieb Weinrich
1809-1811 luitenant kolonel Franciscus Xaverius Muller, 26 augustus 1811 gesneuveld bij Meester Cornelis.
Commandant van de 1e Compagnie te Paard (te Batavia):
1808-1811 kapitein J. Liedermooy
Commandant van de 2e Compagnie (te Merak):
1808-1809 kapitein Hendrik de Groot
1809-1811 kapitein Johan Willem Bruger
Commandant van de 3e Compagnie (te Batavia):
1808-1809 kapitein Franciscus Xaverius Muller
1809-1811 kapitein Nicolaas Schmitt
Commandant van de 4e Compagnie (te Batavia):
1808-1809 kapitein Johan Willem Bruger
1809-1811 kapitein J.G. van Ammers
Commandant van de 5e Compagnie (te Batavia):
1808-1809 kapitein Nicolaas Schmitt
1809-1811 kapitein J.P. Handmaker
Commandant van de 6e Comnpagnie (Te Batavia):
1808-1809 kapitein W. van Laaten
1809-1811 kapitein J. Pieters
2e Bataljon (te Semarang):
1808-1811 luitenant-kolonel Louis Lardant
Commandant van de 1e Compagnie te Paard (te Semarang):
1808-1811 kapitein P. de Lange
Commandant van de 2e Compagnie (te Semarang):
1808-1811 kapitein Christoffel Ruby
Commandant van de 3e Compagnie (te Semarang):
1808-1809 kapitein Lodewijk Wintré
1809-1811 kapitein S. Rauws
Commandant van de 4e Compagnie (te Ambon, later Semarang):
1808-1809 kapitein Johan Julius Bohl
1809-1811 kapitein C.W. Veerman
Commandant van de 5e Compagnie (te Banda, later Semarang):
1808-1809 kapitein Frans Dierssen
1809-1811 kapitein Christiaan Frederik Romeyer
Commandant van de 6e Compagnie (te Ternate, later Semarang):
1808-1809 kapitein S. Rauws
1809-1811 kapitein H.F. Diederik
3e Bataljon (te Soerabaja):
Commandant:
1808-1811 luitenant-kolonel Louis Charles du Crock
Commandant van de 1e Compagnie te Paard (te Semarang):
1808-1811 kapitein E. Brederode
Commandant van de 2e Compagnie (te Soerabaja):
1808-1809 kapitein François Etienne Desautels
1809-1811 kapitein S. Martens
Commandant van de 3e Compagnie (te Soerabaja):
1808-1809 kapitein S. Martens
1809-1811 kapitein Johan Julius Bohl
Commandant van de 4e Compagnie)te Soerabaja:
1808-1811 kapitein G. Belfroy
Commandant van de 5e Compagnie (te Soerabaja):
1808-1809 kapitein Carel Hendrik van der Hoff
1809-1811 kapitein B.G. Bourgemeestre
Commandant van de 6e Compagnie (te Soerabaja):
1808-1811 kapitein J.H. Benton
Commandant van de Rijdende Artillerie (= artillerie te paard):
1808-1809 luitenant-kolonel G.C. Holsman
1809-1811 majoor G.C. Holsman (de rang van majoor lag toen tussen die van luitenant-kolonel en kolonel)

Commandant van de vierde Compagnie Artillerie te Paard (opgeheven in 1809)
1808-1809 kapitein D.J. Dibbets.
Nadat het leger in Indië in 1811 had gecapituleerd, mochten de officieren naar het moeder-

land terugkeren.

Nadat het herstel der onafhankelijkheid werd in Nederland het 5e Bataljon Oost-Indische Artillerie opgericht bestaande uit 10 compagnieën. In 1821 werd dit bataljon verdoopt tot 5e Regiment Oost-Indische Artillerie met twee bataljons elk van zes compagnieën. In 1828 werden de bataljons weer zelfstandig, waarbij het 1e Bataljon van het 5e Regiment het 6e Bataljon Artillerie werd en het 2e Bataljon van het 5e Regiment het 5e Bataljon Artillerie. In 1830 werden de bataljons opgeheven en de compagnieën doorlopend genummerd als compagnieën artillerie van het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger.

Commandanten van het 5e Bataljon (van 1821 tot 1828 Regiment) Artillerie waren achtereenvolgens:
1814-1819 luitenant-kolonel Nicolaas Schmitt
1819-1820 luitenant-kolonel J.D. de Roock
1820-1821 luitenant-kolonel G.S. Mossel
1821-1822 kolonel J.D. de Roock
1822-1824 vacant
1824-1828 kolonel C.J. Reisz
Commandanten van het 2e (van 1828 tot 1830 5e) Bataljon waren:
1821-1823 luitenant-kolonel G.S. Mossel
1823-1825 luitenant-kolonel D.J. Gallas
1825-1826 luitenant-kolonel J.F. van Munster
1826-1827 luitenant-kolonel M.J.A. de Rochemont
1827-1830 luitenant-kolonel A.R.W. Geij
1830-1830 luitenant-kolonel J.L. van der Smissen (MWO 4)
Commandanten van het 1e (van 1828 tot 1830 6e) Bataljon waren:
1821–1824 luitenant-kolonel C.J. Riesz
1824-1825 luitenant-kolonel J.F. van Munster
1825-1826 luitenant-kolonel D.J. Gallas
1826-1829 vacant
1829-1830 luitenant-kolonel A. de Kock van Leeuwen.
Bij de oprichting van het 5e Bataljon Oost-Indische Artillerie dienden hierbij de volgende officieren:
Majoor J.D. de Roock
Majoor-titulair G. Belfroy
Kapitein L. Engler
Kapitein M.L.A. de Rochemont
Kapitein D.J. Gallas
Kapitein C.J. Riesz
(laatstgenoemde commandeerde de compagnie artillerie bij de Indische Brigade, tijdens de veldtocht in Frankrijk.)

5e Opgave van wijzigingen op de ledenlijst van 1 juni 1985:

Nieuwe leden:
Alsté, G.B. van, Albardastraat 39, 4463 VZ Goes 1, 20 en luchtverd KL/KLu en KNIL
Franssen, H.W., Welsdaal 54, 6228 JB Maastricht (Ned., USA, Brits & Commenwealth)
Groenendaal, E., Scheerdershof 76, 7232 BN Warnsveld 1, 2, 3, 4, 5, 8, 13, 20 en vreemdelingenlegioen
Knulst, C., Sir Winston Churchilllaan 795, 2287 AR Rijswijk Mil. pol. vraagstukken
Mauer, H.L.P., Ida Gerhardtlaan 12, 2343 DA Oegstgeest 5, 11, 15, 19, 20, 25
Molman, H., Oeverlanden 10, 8332 RN Steenwijk 4 en 5 KL
Onderwater, J.G., Gentiaan 4, 2992 VD Barendrecht 19, luchtoorlog, vrijw.res. krijgsm.
Reneman, K.D., Bangkokdreef 129, 3564 SJ Utrecht Alg. doch in bijz. 16
Schallig, W.P.H., Lepelaarsingel 41c, 3083 KB Rotterdam 2, 11, 20
Staf, Mevr. E., Aart v.d. Leeuwkade 79, 2274 LB Voorburg 1 t/m 5 en 11 t/m 14
Stichting Cort Heijligers, Postbus 377, 4600 AJ Bergen op Zoom Mil. hist. B.o.Z.
Stichting Handhaving Traditie Vrouwelijke Militairen, Postbus 97.624, 2509 GA 's-Gravenhage Vrouwen in de krijgsmacht
Stoot, D.E.J., De Wouden 87, 9405 HC Assen 1, 3, 10, Fr/Duitse oorl. Keizerl.Duitsl.
Toet, K., Eikensteinstraat 95, 2241 PA Wassenaar 5, 13, 16
Voorst tot Voorst, A.E.M. Baron van, 't Voorstenbosch, Zutphenseweg 76, 7211 ED Eefde algemeen

Opgezegd per 31 december 1985:
Jong, J. de, Slauerhoflaan 7, 9752 HA Haren (Gr), was oorspr. Viviënstr. te 's-Gravenhage.

Adreswijziging (oude adres te vervangen door):
Genderen, W. van, Kruiswerf 45, 4141 GG Leerdam

Francke, L., Hudsondwarsstr. 27, 4388 EV Souburg
Leeuwen, M.J. van, Rijnstraat 129 II, 1079 HB Amsterdam
Werff, G.E. van der, Burg. Verbrughweg 12, 4024 HR Eck en Wiel.

6e Opgave van wijzigingen op de ledenlijst van 1 juni 1985:

Nieuwe leden:
Arens, J.H., Iepstraat 12B, 6523 NX Arnhem 3, 4 en 5
Berge-Buthfer, Mevr. N.A. van den, Willem Kloosstr. 12, 4819 EL Breda Ned. krijgsgeschiedenis
Boorn, M.L.M. van den, Sterreplein 8, 6221 AM Maastricht 3, 4, 5 en 10
Boot, J.P., Okeghemlaan 25, 4837 AS Breda algemeen
Dijke, Ir. J. van, Koningsmantel 12, 2403 HZ Alphen a/d Rijn 6, 11 (na 6 juni 44) en 18
Linden, J.H. van der, Gravenstraat 13, 5707 VX Helmond Ned. militaria tot 1945
Neisingh, C.N.J., Van Polanenpark 258, 2241 RZ Wassenaar algemeen + vestingwerk.
Pijpers, W.M.J., Brouwerslaan 25, 6093 GG Heythuysen 1, 2 en vaandels
Talens, M., Afd. Correspondent 3, samen met F.A.Th. Smits, Salomonszegel 115, 7322 ET Apeldoorn 3, 4, 5, KL vanaf 1815, 11 (spec. Normandië 1944)

Opgezegd:
geen

Adreswijzigingen:
Doorman. Mr. C.L., A. Schefferstraat 131, 2597 VR 's-Gravenhage
Leer, J. van der, Rustenburgstraat 10, 7311 JA Apeldoorn
Lemstra, C., Ursulinenhof 69, 4133 DB Vianen
Ross. D.C.H., Dijkcentrum 121, 4706 LC Roosendaal
Snapper, Dr. F., Burg. Patijnlaan 136, 2585 BM 's-Gravenhage.

BOEKBESPREKINGEN

Het Verzetsherdenkingskruis.
Bij Koninklijk Besluit van 29 december 1980 nr. 104 werd, op voordracht van de Minister van Binnenlandse Zaken en mede namens de Minister van Defensie en van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk ingesteld het Verzetsherdenkingskruis (zie artikel in *'Mars et Historia'*, 16e jaargang nr. 2 - maart/april 1982, blz. 54, 55 en 56).
Sinds de eerste uitreiking op 5 mei 1981 door H.M. de Koningin in de Nieuwe Kerk te Amsterdam en op dezelfde dag door Z.K.H. Prins Bernhard te Wageningen zijn 15.300 Verzetsherdenkingskruisen toegekend, waaronder ook vele aan leden en een drietal bestuursleden van onze vereniging. Op de tweede dag van het driedaagse internationale verzetscongres in de Doelen te Rotterdam op 7 juni 1985 reikte de Prins officieel de laatste Verzetsherdenkingskruisen uit (de aanvraagtermijn werd reeds op 31 december 1983 gesloten) aan de Onbekende Verzetsstrijder in Nederland en aan de onbekende Nederlandse Verzetsstrijder in Oost-Azië. Deze kruisen hebben een ereplaats gekregen in het Oorlogs- en Verzetsmuseum te Overloon en in het Koninklijk Tehuis voor Oud-Militairen Bronbeek te Arnhem.
Als afsluiting verscheen eind 1985 het Gedenkboek Verzetsherdenkingskruis. Het bevat een voorwoord van Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Bernhard der Nederlanden en van Mr. A.A.M. van Agt, Minister-President ten tijde van de instelling van het Verzetsherdenkingskruis. Een viertal hoofdstukken zijn respectievelijk gewijd aan: ten eerste de inleiding en voorgeschiedenis, ten tweede de uitvoering, ten derde de documenten zoals K.B. van instelling, reglement ter nadere uitvoering, afbeeldingen van gebruikte formulieren en lijsten van de grotere officiële uitreikingen en bijzondere uitreikingen. Tenslotte is in het gedenkboek een register opgenomen vermeldende de namen der dragers van het Verzetsherdenkingskruis in alphabetische volgorde. Reeds in zijn brief van 8 april 1980 had de toenmalige vice-president als absolute voorwaarde gesteld dat na afloop van de aanmelding een register van namen moest worden samengesteld van degenen aan wie het Verzetsherdenkingskruis zou worden toegekend, hetgeen dus is geschied.
Het gedenkboek heeft een formaat van 17 x 25 cm en bevat 253 bladzijden, gebonden in een harde band van blauw linnen met goudopdruk. Het is voorzien van 22 afbeeldingen en foto's, waaronder enkele in kleur.
Het verschijnen van het gedenkboek is een waardige afsluiting van een ereteken dat in feite 35

jaar te laat kwam. Zelden echter zal een onderscheiding in Nederland zorgvuldiger voorbereid, onderzocht en toegekend zijn dan het Verzetsherdenkingskruis.
De prijs is *f* 49,50, over te maken op PG 92373 van het Nationaal Comité Verzetsherdenkingskruis te 's-Gravenhage (Uitgave Samsom, ISBN 90 14 03462 8).

De militaire luchtvaart van het KNIL in de jaren 1942-1945, door O.G. Ward.

Zo langzamerhand is praktisch alles ergens wel beschreven omtrent de historie van de Nederlandse strijdkrachten in de Tweede Wereldoorlog. Er waren nog maar een paar grote witte plekken over en die lagen in Nederlands-Indië. In een vorig nummer bespraken wij het boek van J.J. Nortier over de intelligence-acties van onze spionageploegen vanuit Australië naar bezet gebied. En nu dan is het boek verschenen waarop wij echt zaten te wachten en dat uitstekend werd bewerkt door de luitenant-kolonel b.d. van de KLu O.G. Ward, over het optreden van de M.L. (Militaire Luchtvaart) van het KNIL van 1942 tot 1945, als op 15 augustus Japan capituleert en de oorlog afgelopen is. We weten het, er was in Indië destijds, net zo min overigens als in ons eigen land, nog geen aparte *'luchtmacht'*. De luchtstrijdkrachten in de Oost waren toen gewoon vervat als een *'wapen'* van de landmacht: in dat geval dus van het KNIL.
In de openingsfase van de Pacific-oorlog (8 dec. '41-9 mrt. '42) heeft de M.L. zich buitengewoon geweerd, doch kon de Japanse stormloop niet tegenhouden, leed zware verliezen, waarbij bijna 100 procent van de gevechtsvliegtuigen vernietigd waren op het moment van de val van Nederlands-Indië in maart 1942. Dit epos kan men elders lezen: stafwerk *'Nederlands-Indië contra Japan'*, deel 4. Op het vaandel van de M.L.-KNIL kwam de Militaire Willemsorde. En dàn begint het boek van Ward. Het grijpt even vooruit in de dagen van dreigende capitulatie met de dramatische beschrijving (voor het eerst) van de algemene ontreddering. En de evacuatie en de ontvluchtingspogingen: beide per schip en door de lucht, in de laatste fase, ja zelfs in de laatste nacht van de slag om Java. Gelukkig had men tijdig jongelui verzameld als potentiële vliegers en deze leerlingen heeft men kort voor de totale ineenstorting naar Australië overgebracht. En ook in Australië werden de andere restanten van het KNIL bijeengebracht onder een eigen hoofdkwartier. Al spoedig had men in Australië een kern van de nieuwe ML-luchtstrijdkrachten met het zojuist binnenkomende nieuwe materiaal dat al (tijden tevoren) in de USA was besteld, maar dat te laat arriveerde om Nederlands-Indië nog te redden. Het beroemd geworden bommenwerper onderdeel *'18 Squadron NEI'* (**N**eth. **E**ast **I**ndies) werd een realiteit; het werd uitgerust met de bekende en uitstekende North American B-25 Mitchell.
Met voortvarendheid werd in Amerika in Jackson (Mississippi) de voor onze oorlogsvoering zo uiterst belangrijke eigen militaire vliegschool opgericht (Royal Netherlands Military Flying School), die gedurende het gros van de oorlogsjaren vliegtuigpersoneel opleidde, zowel voor het KNIL in Australië, alsmede voor de Koninklijke Marine en de luchtstrijdkrachten van de Nederlandse Landmacht (KL) in Engeland.
We krijgen een goed overzicht van waar de ML-KNIL ageerde en ook een idee van de omvang van de Japanse strijdkrachten in de lucht boven deze ZW hoek van de immense Pacific. Hoofdzaak in dit boek zijn de uitgebreide lotgevallen van het 18 Squadron NEI. Optimaal offensief en met jeugdig élan voerde het zijn missie uit vanaf het noorden van Australië, nabij het tropische Darwin en vooral gericht tegen het oostelijke deel van het bezette Nederlands-Indië. Aangezien de auteur dit vanaf 1943 allemaal meemaakte (waarbij hij niet minder dan 61 operationele opdrachten uitvoerde) en dit ook weet uit te dragen, is het of wij als lezers meedoen. En mee vliegen, bij dag en bij duisternis in deze B-25's, om de Japanse vijand, nu in het defensief gedrongen, murw te slaan. Met de bemanningen, hoofdzakelijk bestaand uit jongelui uit ons Indië (ook de auteur, 21 jaar toen hij begon), Nederlanders, Indische Nederlanders, ook Indonesiërs en Chinezen, 4, 5 of 6 man per bommenwerper, versterkt met mitrailleurschutters van de Australische Luchtmacht (RAAF).
Onze jachtpiloten van het *'120 (jacht) Squadron NEI'* met de bekende Curtiss P-40 Kittyhawk en Warhawk jagers uit Amerika, konden pas veel later operationeel worden: eind 1943 opgezet, begin '44 operationeel vanuit de basis Merauke, het enige stukje Nederlands-Indië (ZW Nieuw-Guinea), dat nog vrij was.
Niet alle jachtvliegers gingen direct naar de Pacific; ook gingen zij naar Europa en de marine. Een van de vele punten die naar voren komen uit het beleid in die dagen, kort voor de capitulatie van maart 1942 in Indië, is het feit dat (wat bij de landstrijdkrachten op Java in nood op grote schaal plaats vond) men niet met de nog beschikbare transport- en civiele vliegtuigen de overbodig geworden jachtvliegers heeft geëvacueerd. Er waren geen gevechtvaardige jagers

meer over, maar wèl relatief veel vliegers zonder vliegtuig. Deze ervaren gevechtsvliegers zijn in krijgsgevangenschap geraakt. Nakaarten, ja zeker, maar het blijft doodzonde . . .
Ook de andere, niet tactische, ML-eenheden worden met hun vliegtuigen behandeld. Een speciaal hoofdstuk is dat er in 1944/45 drie propagandavluchten met B-25 bommenwerpers boven bezet Java werden gehouden om de ingezetenen, in het bijzonder de gevangen genomen landgenoten (ook vrouwen en kinderen in concentratiekampen) moed te geven: met levensgrote rood-wit-blauwe vlag aan de onderzijde van de romp. Vluchten over ontzettend grote afstanden met extra brandstoftanks: zo ongeveer Amsterdam-Kaukasus vice versa zonder tussenlanding. Ja, bij deze en alle operaties zijn de dimensies onbeschrijfelijk groot geweest: iets verder dus dan Engeland-Nederland v.v.
Het boek, geschreven op verzoek van onze eigen Chef van de Luchtmachtstaf en met een introductie van ZKH Prins Bernhard, wil tevens een eerbetoon zijn aan alle Nederlands-Indische luchtvarenden, die in de jaren van de oorlog met inzet van hun leven hebben gediend. Er is een indrukwekkend lange verlieslijst opgenomen. Een ander pluspunt in dit boek is dat de buitenstaander (en dat zijn eigenlijk de meeste lezers) alles goed kunnen begrijpen, ook al omdat de auteur gelukkig heeft nagelaten te veel in vaktermen en ander vliegersjargon te schrijven. Kortom, een fijn boek, dat men in één adem gespannen uit leest; voor de prijs van *f* 35,- hoeft men de aanschaf zeker niet te laten.
'De Militaire Luchtvaart van het KNIL, in de jaren 1942-1945', O.G. Ward, 424 blz., bijna 80 foto's, kaarten, tabellen, bijlagen van o.m. technische en personele gegevens, ingebonden met cover in kleur van B-25 en P-40. ISBN-nummer: 90 228 3778 5, Romen-Luchtvaart, Unieboek, Weesp. Prijs: *f* 35,-.

C.A. Heshusius

'Speciale missie nr. 43 in Bantam (Java)'.

Dit verhaal heeft in feite drie kanten; voor een goed begrip willen wij dat van te voren noteren. De auteur, de thans ver in de 80 zijnde heer ir. D.W.N. Kriek is een van de weinige dragers van de *'Verzetsster Oost-Azië 1942-1945'*, hem in 1949 te Batavia voor het front van de troepen uitgereikt wegens daden van verzet tijdens de Japanse bezetting van Nederlands-Indië. Hij was in de Pacific-oorlog al een poos *'administrateur'* (d.w.z. hoofddirecteur) van een mijnbouwonderneming in het gewest Bantam aan de uiterste westzijde van het eiland Java. Het was de enige goudmijn in Indië. Bantam zelf was al erg onbekend, maar het deel waar de mijn lag, was geheel in het zuiden, op ca 32 km uit de oceaankust in een bergachtig en woest binnenland met een zeer schaarse bevolking en nog grote stukken ondoordringbaar oerbos. Toen in 1940 de dreiging van een Japanse inval steeds duidelijker werd stelde de regering een soort *'home guard'* in; stadswacht genaamd in de grote steden en landwacht op de plantages en geïsoleerde fabrieksgebieden. De landwachten werden geleid door de eigen *'onmisbare'* Nederlandse leiders die niet mobilisabel waren. Zij bestonden voornamelijk uit Indonesiërs en Chinezen en waren als infanterie van lichte vuurwapens en uniformen voorzien. En zo moest ook Kriek in zijn gebied een landwacht opzetten; van het KNIL kreeg hij uniformen en materieel en ook even een beroepssergeant voor de opleiding (en die daarna weer werd weggehaald). Kriek zelf werd tot sergeant gepromoveerd: hij commandeerde circa 125 man, verdeeld in vijf pelotons. Toen in december 1941 de Pacific-oorlog losbarstte met als voorlopig sluitstuk in Indië de slag om Java en de capitulatie van maart 1942, bleef de landwacht van de Tjokotok-mijn in functie. Men trad met succes op in het gezagsvacuüm en het bleef rustig. Eerst enige weken later verschenen er Japanners bij de mijn. De landwacht werd ontbonden. Kriek zelf kwam eind 1942 in een gevangenkamp terecht tot het einde van de oorlog. Tot zover de eerste kant van de zaak.
Als tweede aspect is daar het feit, dat in de mutatie van de eerder genoemde koninklijke onderscheiding van Kriek is vermeld dat hij na de capitulatie van voorjaar 1942 *'. . . een zich in de omgeving . . . bevindende Engels-Australische guerilla-afdeling in zeer belangrijke mate steun verleende . . . werd naar veiliger streken overgebracht en voorzien van voedings- en verplegingsmiddelen, alsmede wapens, munitie en handgranaten . . . maatregelen (nam) . . . rondzwervende militairen bij de guerilla's te doen aansluiten . . . en verzorgde (voor hen) de financiële zijde . . .'* Als door een wonder of louter toeval is de vijand nimmer de handelingen van Kriek te weten gekomen. In alle soortgelijke gevallen van veel mindere mate van verzetshandelingen volgde na arrestatie en een scala van ontzettende mishandelingen, onveranderlijk de doodstraf door middel van onthoofding.
Als derde facet in dit boek komt bij de goudmijn tijdens de capitulatie, een Brits officier (met

Nederlands klinkende naam: want van Zuid-Afrikaanse origine), luitenant-kolonel Laurens van der Post. Een man van de *'intelligence'*, die aan Kriek verklaart aangewezen te zijn om buitenlandse militairen die zich weigeren aan de vijand over te geven, te verzamelen, naar de kust te geleiden voor ontsnapping en onderwijl guerilla te voeren. Tot goed begrip zij vermeld dat noch het een noch het ander is gelukt. En dat de groep van een sterkte van circa 70 man meest doodziek enige maanden later praktisch in het geheel in Japanse handen is gevallen en daarna hoogstwaarschijnlijk op afschuwelijke wijze is geliquideerd. Van overlevenden is althans niets bekend. Deze groep van Van der Post stond bekend als *'No. 43 Special Mission'*. Overste Van der Post zelf heeft zich in april 1942 reeds (met een andere officier) aan de Japanners overgegeven. Ook alweer door toeval is hij niet terstond omgebracht, maar op Java in krijgsgevangenschap gevoerd.
Als commentator van deze zaak kunnen wij (curieus . . .) mededelen dat wij Van der Post persoonlijk hebben gekend en ontmoet in de jaren 1942/45 toen wij samen met hem in Zuid-Oost Azië krijgsgevangen officieren van de Japanners waren. Hij sprak vloeiend onze taal en we nodigden hem wel eens uit omdat we wisten dat hij al eerder intelligence-werk had gedaan bij de krijg in Afrika. Hij bleek een boeiend verteller te zijn: zou later een beroemd romanschrijver worden; had al werken geschreven e.d. Hij verhaalde ons over zijn talloze avonturen, maar we hadden de indruk dat niet alles waar was; we konden niet alles controleren. Maar wat deed dat er echter toe? In zijn bijna exclusieve ego-verhalen speelde Van der Post steeds de super-man, was hij een tussenprodukt van Robin Hood en de Rode Pimpernel en zelfs bijna een Lawrence of Arabia (Van der Post's voornaam is Laurens). Ook viel het op dat hij zich in de verhalen steeds ergens tegen moest kunnen af-zetten. Het waren toen nog de As-mogendheden en in 't bijzonder de Italianen. Moeilijk konden wij toen bevroeden, dat degene tegen wie hij zich later in zijn Azië-boeken zou gaan afzetten (hij zou er diverse romans over schrijven) wij, de Nederlanders, zouden zijn. In het bijzonder onze landgenoten in Nederlands-Indië en van hen weer speciaal de militairen. In 1970 kwamen wij al frontaal met hem in aanvaring vanwege zijn boek *'The Night of the New Moon'*. Het merkwaardige met Van der Post is, dat hij nagenoeg ongrijpbaar is, omdat hij nu eens zegt fictie te schrijven en dan weer historie pleegt te behandelen en deze beide zo afwisselt, dat het eenvoudiger is om een paling te vangen *'in een pot met snot'*.
Kort na de oorlog heeft Van der Post (nadat hij Kriek uitbundig had bedankt in een correspondentie met hem) voor zijn eigen militaire hiërarchie, echter een geheim rapport over de Bantam-affaire van 1942 gedicteerd, dat door Kriek werd verkregen bij het Britse rijksarchief (Public Record Office). Hierin wemelt het van de halve waarheden en gewone leugens en als klap op de vuurpijl wordt de persoon van Kriek daarbij onmiskenbaar aangewezen als degene die de Japanners nota bene naar Van der Posts opstellingen heeft gevoerd en deze aldus heeft verraden. De furieuze Kriek is tegen hem gaan ageren; Van der Post trekt zijn geheime rapport niet in (in haast opgesteld, zegt hij . . .). Hij heeft zich kennelijk ergens moeten revancheren en spreekt niet over de tientallen militairen die hij onder zijn hoede had. Ook heeft hij meer romans over de affaire geschreven en zijn gevangenname in 1942 is telkenmale weer anders beschreven. Nu eens fictie, dan weer historie. Een glibberig geheel. Ook de geschiedschrijver dr. L. de Jong heeft reeds onthuld, dat hij zich over Van der Posts *'mission'* verkeerd heeft georiënteerd. Het boek dat Kriek nu schrijft, rafelt de hele affaire met Van der Post in Bantam uit een en onthult wat deze in het geheime rapport heeft willen beweren.
Wij zijn uiterst benieuwd hoe deze affaire zal uitpakken. Van der Post is niet de eerste de beste, want als romanschrijver (fictie . . , we weten het nu niet meer) is hij in Engeland nu reuze *'in'*. Zijn roman *'The Seed and the Sower'*, ook alweer de officier die in handen van Japanners valt, is kortelings verfilmd: *'Merry Christmas mr. Lawrence.'* Van der Post is ook nog peetvader van de zoon van prins Charles en prinses Diana en is reeds in zijn land verheven in de adelstand. In de pers ageerde ons N.R.C.-Handelsblad reeds (26 september 1985, blz. 16) en ook De Telegraaf (2 november 1985, blz. 7); ook aan de overzijde van de Noordzee is het zover: The Mail on Sunday (10 november 1985, blz. 12). Deze militair-historische muis zal nog een lange staart kunnen hebben. Kriek zond Van der Post (aangetekend) een exemplaar van zijn boek, maar kreeg er (nog) geen commentaar op.
Wij kunnen inmiddels het boek (in fotocopie uitvoering en met plastic kaft) bestellen door overmaking van *f* 29,50 (portokosten inbegrepen) op postgirorekening 50 38 024 van de auteur D.W.N. Kriek te Amsterdam.
'Speciale Missie Nr. 43 in Bantam (Java)', kaarten, foto's, 170 blz., eigen uitgave.

C.A. Heshusius

C.A. HESHUSIUS

Uit het dagboek van Luitenant Donck (XXXII)

OOK EEN OUDE KRANT HEEFT NIEUWS

Wij lieten Donck achter in bivak bij Aloé-Sirèn aan de oever van de Kroeng Peutòë met kapitein Colijn. Luitenant Dozy was naar Lho Soekon gegaan met zijn mannen. Voor de overigen dus even rust na het gesjouw door hitte en blubber van de paja's (moerassen).

'Vandaag (maandag 2 juni 1902) volslagen rustdag. In de loop van de middag keerde Dozy weer terug; van alles bracht hij mede. Behalve de post; ja, dat kon ook niet, die zal wel in Lho Semawé op ons wachten. Wel bracht hij couranten mede, zodat wij onze schade konden inhalen.'

Zonder regen, op een rustdag in het bivak onthaald te worden op kranten was natuurlijk een feest. Men paste dan wèl op om de kranten in de goede volgorde te nemen en dan verlangend te zijn het vervolg van iets interessants pas op z'n beurt te lezen. Dus met vermijding van het direct zoeken van de uitslag of oplossing door meteen maar de laatste krant (van zoveel dagen afwezigheid) te grijpen. Verder gebruikte een ieder de rustdag om zijn kleren te wassen, de uitrusting en wapens na te kijken. Daarbij was ook de zorg voor de munitie van de M-95 geweren van belang; de in die tijd nog technisch onvolmaakte patronen dienden goed in het vet te zitten, ter afsluiting van de geheel door waterdamp verzadigde tropische atmosfeer. Kennelijk waren de nieuwkomers, die met luitenant Dozy waren mee gekomen, nog niet bij de munitie-verzorging betrokken, zoals blijkt uit het verdere relaas van Donck.

ONDEUGDELIJKE MUNITIE BIJNA FATAAL

'De volgende dag, 3 juni, maakte ik met mijn afdeling een patrouille. Zo kwam ik ook op ladangs, waar de bevolking rustig aan de arbeid was. Deze mensen hadden allemaal een pas. Hier en daar doorzocht ik een huis, of er geen wapens waren, maar alles was in orde.'

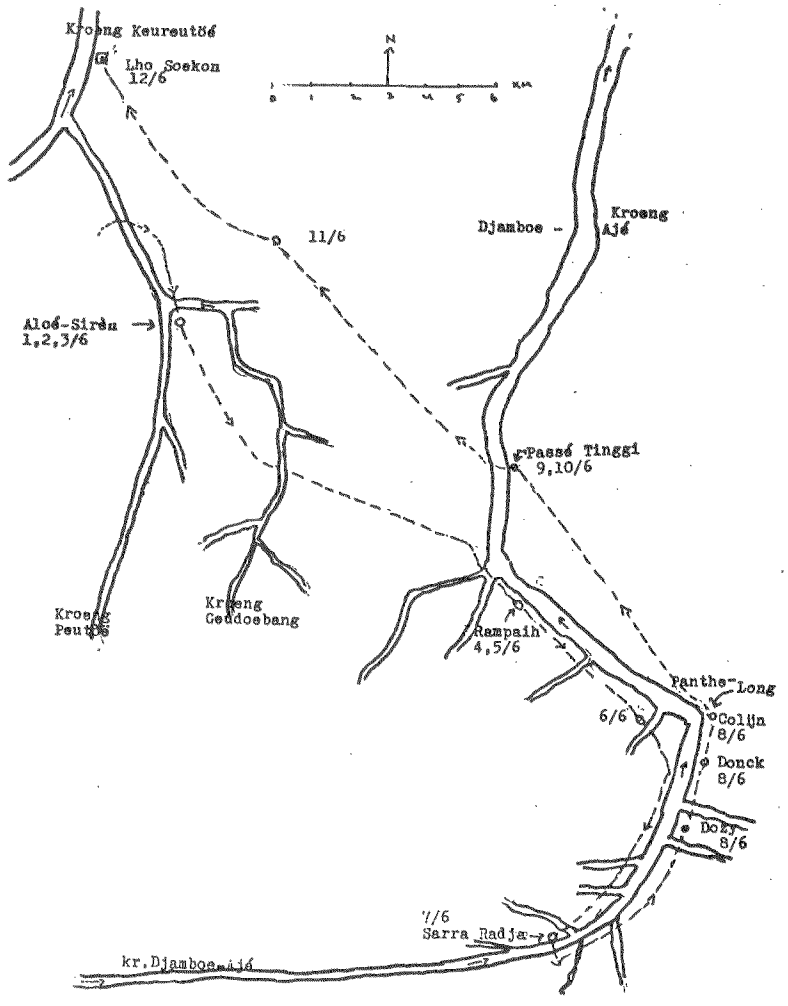
'Het laatste huis, dicht bij de bosrand gelegen, wilde ik ook nog laten doorzoeken. De patrouille stelt zich dan aan twee zijden van het huis op, maar zodanig, dat de twee andere zijden overvleugeld worden. Niemand kan dus ongemerkt het huis, dat bovendien op palen was gebouwd, verlaten.'

De huizen van de bevolking mochten volgens de stringente orders van Van Heutsz niet eerder op contrabande of kwaadwilligen worden doorzocht, alvorens duidelijk al die genen die daar niets mee te maken hadden, gelegenheid was gegeven naar buiten te komen: *'Op mijn herhaalde vraag, in het Atjehs gedaan, of er ook mannen in het huis waren, kwam geen antwoord.'*

Volgens de allengs in Atjeh ontwikkelde drill voor een huisdoorzoeking, moest nu één der manschappen naar boven gaan, het trapje op en de voordeur open stoten.[1]

'Een Europees fuselier kreeg toen de opdracht het huis te doorzoeken; terwijl de overige mannen met het geweer in de houding van vaardig stonden, besteeg hij het trapje. Toen hij met de punt van de bajonet de deur open stiet, zagen wij dat hij plotseling zijn geweer in de aanslag bracht; het schot weigerde. Bliksemsnel opende en sloot hij de grendel, maar wederom weigerde de patroon. Voor de derde keer deed hij dezelfde manoeuvre, maar voor de derde keer weigerde de patroon. Dat waren dus drie slechte patronen achter elkander! Op het zelfde moment werd de Atjeher zichtbaar, die met opgeheven klewang op de fuselier losstormde. De fuselier liet zich van het trapje vallen en op het zelfde moment legde een rond vallend salvo de Atjeher neer.'

Men moet wel een grote bewondering hebben voor de persoonlijke moed van de Atjehse krijgers. Indien hij zich zou hebben overgegeven zou hij hoogstens een korte vrijheidsstraf hebben geriskeerd, bijvoorbeeld wegens het niet hebben van een pas. Voor de Europese soldaat in Donck's patrouille was het een dubbeltje op z'n kant geweest; hij had goed gereageerd, want zolang hij boven aan het trapje was gebleven, kon niemand van zijn kameraden vuren. Donck zei het in zijn dagboek zo:

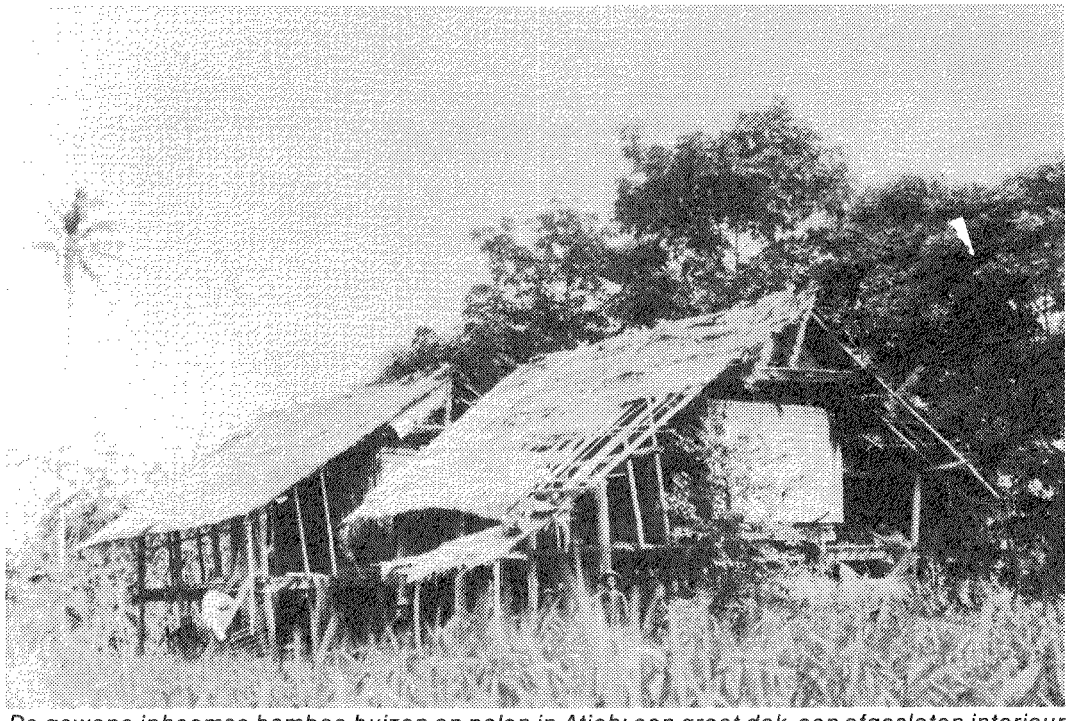

'Dank zij de grote koelbloedigheid van de fuselier was dit patronen-euvel voor hem goed afgelopen. Geregeld houden wij onze munitie in het vet, maar daar hij gisteren pas van Lho Soekon bij ons was gekomen, zal zijn munitie niet onderhouden zijn.'

DE KLEWANG LIEGT NIET . . .

Over het weigeren van drie patronen achter elkaar in één houder, zal die dag ongetwijfeld nog lang door een ieder zijn nagepraat; een droevige situatie overigens. En omdat in Atjeh de plotselinge schermutselingen en overvallen door grote van klewangs voorziene benden op onze pattrouilles zijn voorgekomen tot in 1927 toe, is er in militaire kringen ook gepleit om in deze onverwachte gevechten tegen verzetslieden niet te zeer op het vuurwapen te rekenen. Maar wèl op de klewang: immers met de klewang wist men waar men aan toe was: *'de klewang liegt niet'*, zo zei men.

En wat was die klewang nu voor een wapen en hoe kwam het ding in het KNIL? Want daar had men eerst alleen maar het lange geweer en het korte kapmes. De klewang was in oorsprong een Atjehs wapen en een zeer geducht slagwapen: een soort dikke sabel, maar dan kort, z'n 55 cm, met een duidelijke voorwichtigheid, de kling was aan het uiteinde het breedst, zodat de slag zeer hevig snijdend aan kwam. Onze eigen super-infanterie, de marechaussee, was al sinds de oprichting in 1890 in Atjeh ook met de klewang bewapend, zij het dan met een stalen beschermkom om de

De gewone inheemse bamboe huizen op palen in Atjeh; een groot dak, een afgesloten interieur en steeds een toegangs-trapje. Wij kunnen ons nu een voorstelling maken van de dramatische momenten van de fuselier, boven aan het trapje. Met zijn drie maal weigerend vuurwapen en de Atjeher met een klewang die uit de voordeur op hem af kwam.

Fotocollectie mevr. A.F. Berebak-Berkhout.

vuist. In latere jaren werd, zoals wij eerder uiteen hebben gezet, in het KNIL verder ook alle infanterie op de Buitengewesten met de klewang uitgerust evenals alle inheemse infanterie eenheden op Java. Uiteindelijk werd de klewang dusdanig gemeengoed dat hij in Nederland bij de Hembrug werd gefabriceerd, in een lengte van 75 cm, terwijl ook bij de niet-bereden wapens van de landmacht in Nederland (KL) de klewang als slagwapen officieel werd ingevoerd.

WIJN EN . . . PETROLEUM

Terug in het tijdelijke bivak heeft Donck ongetwijfeld diep in zijn mars-bagage moeten zoeken naar iets wat hij al tijden bij zich gehad moet hebben: *'s Middags schonk ik een glaasje, beter gezegd een emaille beker, wijn, daar ik heden mijn verjaardag vierde.'* Hij werd nu 29 jaar. Maar geen brief van zijn verloofde uit Holland, want zoals gezegd, de post lag nog in Lho Semawé aan de kust: overigens een rare zaak. Waarom kon die post ook niet overgevoerd worden? Maar daar brak men zich het hoofd niet over in het bivak. Ook Colijn niet: deze zag steeds maar weer mensen passeren die niet-alledaagse vrachten mee droegen:

'Colijn had enige Atjehers uitgehoord, naar aanleiding van het feit dat zij drie lange bamboe kokers op de rug droegen. Op deze wijze vervoerden zij petroleum.'

Deze draagmethode van vloeistoffen wordt heden ten dage in het binnenland van Sumatra nog gebruikt, zoals wij recentelijk zagen op de grens van Atjeh en de Bataklanden: maar toen zat er geen aardolie in maar een zeer koppige palmwijn. Toch besloot Colijn om een kijkje te laten nemen bij de vindplaats van die petroleum (later in zijn leven zou hij directeur van de B.P.M. worden . . .), maar eerst waren er moeilijkheden bij de trein. Kennelijk waren er niet voldoende *'strapans'*(=dwangarbeiders) bij de colonne ingedeeld:

'En vandaag, 4 juni, zouden wij verder trekken. Een beroerd geval was dat verscheidene atjehse koelies gedrost waren, zodat het meevoeren van de bagage en de

levensmiddelen al dadelijk op grote bezwaren stuitte.'

Kennelijk vond men er een oplossing voor: de lasten verdelen over de overige dragers.

'De marechaussees kregen opdracht om eens te gaan kijken naar de plaats waar de Atjehers hun petroleum vandaan haalden. Zij zouden de volgende dag zich weer bij ons aansluiten namelijk te Rampaïh. Wij volgden een goed pad en wel de 'colonne-weg' welke twee jaar geleden was aangelegd, maar sedert dien weer was dichtgegroeid. Na drie uren gelopen te hebben kwamen wij in het dichtbegroeide heuvelterrein, waar vele beekjes doorwaad moesten worden. Heerlijk liepen wij door het bos met zijn reusachtige grote bomen, varens en palmen. Deze dagen had ik, als vogelliefhebber, ook mooie vogels kunnen bewonderen.'

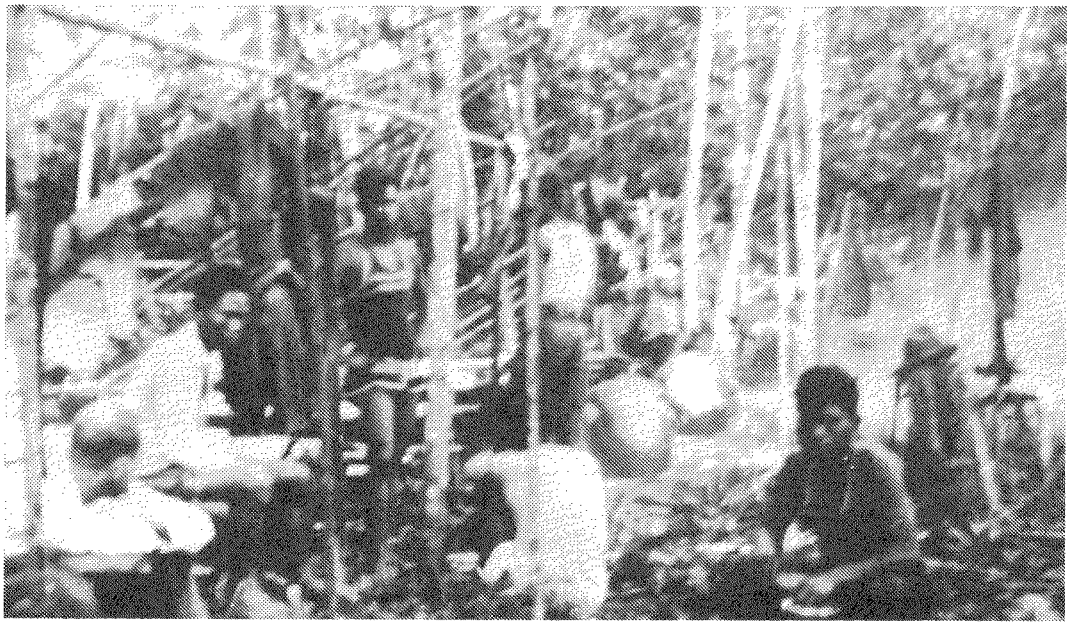
DE WILDE DJAMBOE-AJé RIVIER: KROKODILLEN, OLIFANTEN EN TIJGERS . . .

Men was in het brongebied met vele zijriviertjes van de Kroeng Geudoebang en onder de grote bomen in het bos was het natuurlijk prettig lopen. Eenmaal over de waterscheiding kwam men in het stroomgebied van een hele grote Atjehse rivier, de Djamboe-Ajé. Het twee jaar oude bospad noemde men *'rintis'*; destijds geheel open gekapt en mogelijk is er later een militaire weg van gemaakt. Nu moest men maar weinig kappen: de marechaussees (zoals we net zagen) met de klewang en de overigen (nog geweerdragenden) met hun organieke kapmes.

'Tegen half drie waren wij bij de brede, prachtig stromende Djamboe-Ajé, berucht door zijn kaaimannen. Niet lang daarna bereikten we de grote, maar sedert lang verlaten kampong Rampay, aan de rivier gelegen. Geen huis had meer dakbedekking en geen huis stond meer fatsoenlijk op zijn palen, zodat wij afdaken voor ons bivak moesten maken, welke echter niet bestand bleken tegen de vele regens welke wij weldra op ons dak kregen.'[2]

In de trein (allemaal gedragen door dwangarbeiders en onwillige koelies) waren dekzeilen, maar deze waren toen van een ongelukkige kwaliteit. Eerst later zouden goede lajars (=zeilen) bij de patrouilles worden ingedeeld. Het maken van een bivak was bij goede eenheden een uitgemaakte routine, waar, na aanwijzing van de officieren, het kader en de manschappen hun gang gingen. Om het bivak heen een omheining (om bij overvallen niet meteen de tegenstander in het bivak te hebben), dan de wacht en de regeling der posten. En vervolgens het maken van staketsels van hout en bamboe uit de natuur (gekapt met klewang en kapmes) en met touw en lianen verbonden. Nu vlug de zeilen van de brigades er over. Dan rook men de koffie al: want enkele vuurtjes begonnen te branden. Vuur was essentieel: voor koffie, voor het koken, om de doorweekte kleding te drogen en voor nog iets anders: *'Gelukkig hielden de regens niet lang aan, zodat wij bij de vuren ons weer konden drogen. Vuren waren ook nodig met het oog op de olifanten, waarvan wij de sporen reeds ontdekt hadden.'*

Het koken geschiedde in kongsi's, ook wel *'droms'* genoemd, dit wil zeggen individueel, in zelf gevormde groepjes, landaardsgewijs en vrindjes bij elkaar; iedereen met een eigen taak. Rijst koken en sajor (=pittige gekruide soep); blikjes vlees (corned beef) of gedroogd vlees en dan de sambalans (scherpe pepers met uien en kruiden thuis al gebraden en in potjes mee). Officieren en kader hadden voor het koken speciale dwangarbeiders die de kookkunst meester waren en ook veel thee voor het hele bivak bereidden; men noemde ze de *'kook-beren'*. Na het eten in de reeds beginnende schemering werd er afgewassen, weer koffie gedronken. En terwijl de vuren aan bleven werden hier en daar liederen gezongen. De Europese Jannen vaak begeleid met een mondharmonica. Elders, vooral bij de Ambonnezen waren het vaak vrolijke melodieën waarin men als het ware de golfslag op de Molukse stranden hoorde. En bij de marechaussees natuurlijk onveranderlijk de bekendste eindeloze song van *'manisé, manisé'*. Maar erg lang duurde de vrolijkheid in het bivak aan de Djamboe-Ajé niet, want een ieder was moe. De wildernis was vol geluiden: *'Tegen het vallen van de avond hoorden wij ook het geluid van de tijger, hetgeen onze dokter nu minder amusant vond. Deze lag altijd tussen ons in, namelijk in het midden. Aan de ene zijde geflankeerd door Colijn en Steyn van Hensbroek; aan de andere zijde door mij en Dozy. Hij hield altijd ellenlange beschouwingen, als wij tegen half acht des avonds ons uitstrekten en vaak was hij nog aan het redeneren, als wij*

Een impressie van een bos-bivak voor een enkele nacht in Atjeh. Men is nu in het stadium van rust: want de omheining is gereed en de wacht en posten in functie. Het gekapte staketsel van palen en dwarslatten voor de gemeenschappelijke slaapplaats is klaar. Alleen de groeps-zeilen moeten er nog over. Laat de regen nu maar komen: of liever niet. Blank en bruin en alle rangen dooreen. Uniformen lekker uitgetrokken en rust, onderhoud van wapens en uitrusting en een shagje roken. Ook de nodige vuurtjes, met nogal wat rook: voor koffie, thee of snierikken (=kokerellen) aan de hoofdmaaltijd. *Fotocollectie W.J.H. Martens.*

luitenants al sliepen en alleen Colijn hem nog van repliek diende.'[3]

Men sliep op een matje (of tikar) of op een tandoe, een stuk stoffage waardoor twee te kappen stokken aan de kant kwamen, zodat men een soort licht veldbed had, waarvoor geen hout behoefde te worden mee gesleept. Een brigade moest de wacht leveren; de posten hadden kaarslantaarns die slechts naar buiten licht uitstraalden; met op de kaars tekentjes van een uur brandtijd (daarna kwam de volgende post, want een horloge was toen een zeldzaamheid).

BLUBBER; OPONTHOUD; SJOUWEN; GEEN ETEN EN EEN ROTTE NACHT

'Tijdens een morgen-patrouille op de 5e, waarbij ik tevens moest uitkijken naar de marechaussees onder Steyn van Hensbroek, zag ik uit een woning drie witte vlaggen hangen. De bevolking van streken waar petroleum-vindplaatsen zijn, hebben geen lust om 'parang' (=oorlog) *te voeren. Waar petroleum is daar wordt geld verdiend en daar leeft de bevolking onder betere omstandigheden. Rampay moet een zeer welvarend oord zijn geweest, want tal van vruchtbomen staan er hier; jammer dat de vruchten nog niet rijp zijn. In de middag keerde Steyn van Hensbroek terug, medevoerende een fles petroleum.'*

Maar de dag hierna begon een en ander lelijk tegen te zitten; weinig eten, een zieke die mee gedragen moest worden en een nare nacht . . .

'Op vrijdag de 6e juni waren wij reeds vroeg op mars; wij volgden de linkeroever van de Djamboe Ajé, hopende des avonds nog Sarra Radja te bereiken, zo'n 13 km zuidelijker aan de rivier. Ik had deze dag dekking-trein. Nu, de weg was zwaar; van een behoorlijk pad was geen sprake; het ging up en down; telkens moesten zijriviertjes van de grote rivier doortrokken worden waarbij wij over onze knieën in de modder zakten. De koelies hadden zwaar werk, zodat ik de voeling met de colonne kwijt raakte. Tegen 12 uur trof ik deze echter rustend op een verlaten ladang aan. Een twaalfuurtje (=lunchpakket) *hadden wij niet meer; alleen voor de avond was er nog wat. Suikerriet en djagong* (=maïs) *was op de ladang nog wel te vinden. Nadat ik op de ladang was gekomen, trok Colijn met de colonne verder, terwijl ik na een*

korte rust zou volgen. Nog geen uur was ik weer in de mars of ik kreeg een zieke, die in de tandoe (=primitieve draagbaar aan twee bamboe stokken) *meegevoerd moest worden, hetgeen de mars nog meer vertraagde. De zon nam afscheid van ons; aanvankelijk liepen wij nog in het duister voort, maar toen ik door het gerinkel van een vallende ketel begreep dat de mensen zonder licht groot gevaar liepen van de oever naar beneden te vallen, liet ik obors* (=flambouwen) *aansteken. Het was negen uur 's avonds dat ik van achteren bericht kreeg, dat de verbinding in de trein verbroken was. Toen hield ik halt, liet alles wat nog achter mij lag verzamelen en gaf een bericht door dat de achterspits het zelfde zou doen, met hetgeen hij nog bij zich had. Vervolgens liet ik door de voorspits drie salvo's afgeven als hoorbaar teken voor de colonne dat ik er nog was.*

Met lege maag gingen wij rusten. Vóór mij lag in een kom de vijf man sterke voorspits; ik ging daarbij liggen om vooral te zorgen voor waakzaamheid. Deze dag hadden wij echter geen mens gezien zodat vrees voor overvalling niet erg groot was. De tandoe met de zieke had ik reeds in de namiddag vlak bij mij genomen en deze had ik ook nu mede naar voren genomen.'

ZWERMEN VAN BLOEDZUIGERS; DE COLONNE WEER BIJ ELKAAR

Nauwelijks mensen onderweg in deze stille streek. Maar des te meer *'patjets'* of bloedzuigers: een ware plaag in riviertjes en modder. De beesten kropen door de kleinste gaatjes in de kleding en schoenen; langs de slobkous naar de onderbuik en liezen; soms ook bij de oksels. En het hielp ook al niet dat enkele mannen de jas in de broek droegen. Ook Donck ontsnapte er niet aan: we vertelden het al eerder: even een brandende sigaret tegen de volgezogen plaaggeesten, dan lieten ze wel van zelf los:

'Het was nog donker (zaterdag 7 juni 1902) toen ik in de hele vroege morgen om half vijf stijf van koude en met een onbehaaglijk gevoel van een lege maag, ontwaakte. Muskieten en bloedzuigers hadden mij lelijk te pakken gehad want toen ik mijn kleding in orde maakte, haalde ik een stelletje bloedzuigers van mijn buik, die zich aan mijn bloed tegoed hadden gedaan; dertien knikkers rolden er uit. . .' Geen gerieflijke luxe-camping dus . . .

'Toen het licht werd, kwam van achteren reeds het bericht dat het zaakje weer verenigd was. Om half zes zetten wij onze tocht voort. Onze hoop hier of daar nog wat suikerriet of mais te vinden, was ijdel. Niets was in deze verlaten streek te vinden.' Een alleszins interessante constatering, omdat men vaak denkt dat in de tropen altijd wel iets eetbaars is te vinden.

'Tegen twee uur in de middag hoorde ik geweervuur; wij waren dus thans niet ver meer van de colonne verwijderd. En ja hoor: een uur later trof ik Colijn op een ladang aan, waar een heerlijk vuurtje brandde. Wij waren in Sarra Radja. Met open armen werd ik ontvangen. Men was benauwd dat ik des avonds de boel opgepeuzeld zou hebben en toen ik vertelde dat onze magen sedert gisterenmorgen geen aanvulling hadden genoten, was men erg verheugd. Terstond werd koffie gezet en daarna de laatste voorraad rijst gekookt. Op Sarra Radja was ook niets te vinden. Een fijn bad in de prachtige Djamboe Ajé knapte mij na de koffie lekker op.'

Hoewel bekend was dat in de brede rivier vele krokodillen huisden, moest het na alle zweet, viezigheid en blubber er toch van komen dat de militairen te water gingen om te baden. Men deed dat uiteraard met een zekere voorzichtigheid, natuurlijk alleen bij daglicht en nimmer alleen, steeds met een groepje en uitkijken . . . , want kaaimannen waren onberekenbare en vaak agressieve en vraatzuchtige monsters.

JE KUNT NIET EEUWIG OP COLONNE BLIJVEN

Ze waren nu al vanaf 16 mei op stap en er waren geen berichten of meldingen van spionnen omtrent concentraties van de verzets-partij met Polem aan het hoofd. De rek begon zoetjesaan uit de colonne te geraken:

'Van Polem geen enkel bericht; nu, dat verwonderde mij niet. Toch zaten wij hier aan de grens van de Gajoe-landen. Colijn besloot thans langs de rechteroever zo langzamerhand naar huis te keren. Dat kon ook al niet anders, daar er geen eten meer was en de landstreek ook niets opleverde.'

Bij Sarra Radja loopt de rivier naar het westen omdat daar het hoge terrein van de Gajoelanden begon, zeker 1000 meter hoog; vandaar de koude nachten. En enkele kilometers verder toppen van wel 2800 meter; een nauwelijks bewoonde streek. Aangezien men nu naar de oostelijke oever moest oversteken volgde op zondag 8 juni 1902 een tijdrovende operatie om met de hele colonne daar te

Bij elk bivak is een stromende kali (=rivier) onmisbaar voor koken, wassen, baden en ook voor WC-gebruik. Maar de veiligheid gaat bovenal: de wacht en de posten moeten de badenden beschermen. En de jongelui op de foto moeten dicht bijeen met elkaar goed uitkijken naar andere gevaren: krokodillen. Een bad zal je zeker niet overslaan als je warm, bezweet en vuil bent.
Fotocollectie mevr. T. Bojerud-Schreuder.

komen. De Gajoe-landen, geheel in het centrale bergland van Atjeh, dat was heel iets anders. Enkele speciaal daartoe uitgeruste eenheden hadden voor het eerst in 1901 daaraan geproefd; ook nog in 1902; het bleef terra incognita, totdat in 1904 de beroemde (en beruchte) colonne van luitenant-kolonel Van Daalen met zijn marechaussees dat bergland doortrok en onderwierp. Maar de colonne Colijn keerde nu terug, beginnend met de oversteek van de grote stroom met primitieve bootjes. Dit zou een ingewikkelde manoeuvre worden en ook vol risico's, niet alleen vanwege de wilde stroom maar ook met betrekking tot de verzetspartij die op elke kans loerde om de KNIL-patrouilles daarbij een zware klap toe te brengen. Hier bij Colijn zou dat niet lukken, maar enige tijd later, vlak bij, zou het goed raak zijn en verloren wij tientallen militaire doden. Wij komen daarop terug in volgende afleveringen.

Noten:

1. De foto die wij hier tonen is ook al circa vijf jaar geleden in de aflevering nr. XIX gekomen. Wij achten het echter zinvol dit markante beeld van een Atjehs huis na zo'n lange tijd nogmaals af te drukken.
2. Een kaaiman is een ander woord voor krokodil.
3. Eerste-luitenant G.J.H. Steyn van Hensbroek zou nog geen drie maanden later ook in Atjeh sneuvelen.

(Wordt vervolgd)

BRACHT U AL EEN NIEUW LID AAN?

DE MARINEMEDAILLE

Nadat in 1980 en 1982 respectievelijk de Herinneringsmedaille voor VN-vredesoperaties en de Herinneringsmedaille Multinationale vredesoperaties werd ingesteld, is de Koninklijke Marine zich over een onderscheiding gaan bezinnen voor militair personeel dat gedurende een langere periode zware diensten heeft verricht op zee of in (voormalige) Koninkrijksdelen overzee.

Immers, voor de zgn. Libanon- en Sinaïmedaille kwam door de aard van de operaties voornamelijk landmachtpersoneel in aanmerking dat tenminste drie maanden deel had uitgemaakt van de VN- cq Multinationale vredesmacht. Bovendien ontvingen zij ook de United Nations- cq Multinational Force and Observers medaille. Twee onderscheidingen voor een trip van *'zes maanden uit en thuis'*, doch daarnaast geen zichtbare erkenning voor marinepersoneel (zeevarend en mariniers) dat voor lange perioden en eveneens onder moeilijke omstandigheden van het moederland gescheiden was.
Het onderwerp werd in studie genomen en 18 januari 1985 tekende de Minister van Defensie een Ministeriële Beschikking waarbij de MARINEMEDAILLE werd ingesteld. Om voor deze Marinemedaille in aanmerking te komen dienen de militairen der zeemacht in werkelijke dienst te zijn.[1] Verder moeten zij voldoen aan de eis:

a. tenminste 36 maanden, opgebouwd in perioden van minimaal 30 aaneengesloten dagen, dienst hebben verricht aan boord van een varend schip, bij een vliegend sqadron van de Koninklijke Marine of bij een operationele eenheid van het korps mariniers. en **bovendien**[2]
b. tenminste 6 maanden hebben gediend aan boord van een schip ingedeeld bij de Standard Naval Force Atlantic (STANAVFORLANT) of bij de Standard Naval Force Channel (STANAVFORCHAN), of[2]
c. tenminste 6 maanden dienst hebben verricht bij een eenheid der zeemacht in de Nederlandse Antillen, het voormalig Nederlands Nieuw-Guinea of het voormalig Koninkrijksdeel Suriname dan wel dienst hebben verricht bij een onderdeel van de Koninklijke Landmacht of van de Koninklijke Luchtmacht, dat in een van de hiervoor genoemde gebieden was ingezet en dat was gesteld onder operationeel gezag of bevel van een officier der zeemacht.[3]

Daarnaast kan de Marinemedaille tevens worden toegekend aan militairen van de Koninklijke Landmacht en van de Koninklijke Luchtmacht in werkelijke dienst,[4] die voldoen aan de voorwaarden met dien verstande dat voor de berekening van de tijdsduur als onder a. mede in aanmerking komen de perioden van dienstverrichting bij een paraat onderdeel, squadron of andere operationele eenheid bij het eigen krijgsmachtdeel.

Er werd bepaald dat voor de berekening van de tijdsduur als bedoeld onder c. het verblijf in een (voormalig) Koninkrijksdeel waarvoor reeds een onderscheiding is toegekend (zoals indertijd het Nieuw-Guinea-herinneringskruis 1962) niet in aanmerking komt.

De medaille is cirkelvormig met een middellijn van 35 mm en vervaardigd van bronskleurig metaal. De voorzijde van de medaille vertoont het westelijk halfrond met een onklaar anker, voorzien van een kroon, oprijzend uit de Atlantische Oceaan; de keerzijde het rijkswapen.[5]
De medaille is door middel van een knop en ring verbonden aan een moiré lint. Het lint, 27 mm breed, is donkerblauw, met in het midden een lichtblauwe baan van 4 mm breed, aan het linker boord een groene baan van 4 mm en aan het rechter boord een gele

baan van 4 mm breed.[6]
De afbeelding van het westelijk halfrond op de medaille geeft weer het NAVO-gebied en tevens het gebied waar de Koninklijke Marine zowel varend, vliegend als aan de wal haar diensten verricht.[7]
De symboliek van de gekozen kleuren in het lint zijn de volgende:
donkerblauw - de verbondenheid met de zee
lichtblauw - de verbondenheid met de lucht
geel - het operatiegebied op de grens van land en water
groen - het werkgebied van de mariniers.

Het is aan de militair toegestaan de medaille, een verkleind model of alleen het lint in de vorm van een baton te dragen. Wanneer bovendien andere onderscheidingen worden gedragen is de volgorde: tussen het ereteken van meesterscherpschutter en de ridderlijke Duitse Orde, Balije van Utrecht.[8]

Bij de medaille behoort een op naam gestelde oorkonde. De kosten van vervaardiging komen ten laste van het rijk. De Minister kan de medaille tijdelijk of blijvend ontnemen aan de militair, die zich de medaille naar zijn oordeel niet langer waardig toont.
De Marinemedaille wordt namens de Minister van Defensie toegekend door de directeur personeel Koninklijke Marine. Op 9 januari 1986 heeft inmiddels de eerste uitreiking plaats gevonden. Schout-bij-nacht jhr. H. van Foreest, de DPKM, reikte toen zeven marinemedailles uit aan een gemengd gezelschap bestaande uit de BZS, enige officieren, onderofficieren en schepelingen van marine en mariniers.

Noten:

1. Dit houdt dus in dat alleen actief dienenden voor de onderscheiding in aanmerking komen en dus NIET zij die reeds met (functioneel leeftijds) ontslag of gepensioneerd zijn. Aanvankelijk werd dit punt niet goed gelezen en leidde het tot misverstand, zodat de Defensiekrant op 11 juli 1985 een verhelderend artikel aan dit onderwerp wijdde.
2. Voor een goed begrip wordt hier samengevat dat gegadigden dienen te voldoen aan twee eisen, te weten aan punt a. èn punt b. of aan punt a. èn punt c.
3. Bijvoorbeeld marinepersoneel gedetacheerd geweest bij een KL.-eenheid van het Commando Strijdkrachten in Nieuw-Guinea toen dit commando van 1955 tot 1962 onder bevel van de zeemacht viel.
4. Bijvoorbeeld land- of luchtmachtpersoneel gedetacheerd bij de zeemacht in Nederlands Nieuw-Guinea in de periode 1955 tot 1962 of op de Nederlandse Antillen (Suriname valt buiten beschouwing aangezien dit voormalige Koninkrijksdeel nimmer onder bevelsressort van de zeemacht viel).
5. De keerzijde is identiek aan die van de Vrijwilligersmedaille, de Herinneringsmedaille Rampenbrigade, de Herinneringsmedaille voor VN-Vredesoperaties en de Herinneringsmedaille Multinationele Vredesoperaties.
6. De medaille wordt hangend aan het lint uitgereikt doch mag slechts op de dag van uitreiking in deze vorm worden gedragen. Ingevolge KB van 30 mei 1913 nr. 196 dienen militairen hun onderscheidingen òp het lint te dragen. De onderscheidingstekenen voor langdurige, eerlijke en trouwe dienst worden wèl in opgemaakte vorm uitgereikt. Voor de Marinemedaille (evenals voor andere, in de laatste tijd verschenen onderscheidingen) heeft men daarvan afgezien. De militair moet, overigens

op eigen kosten, zijn onderscheidingen, eventueel in de juiste volgorde tussen zijn overige onderscheidingen, laten opmaken.

7. Het ontwerp van de Marinemedaille is binnen de Koninklijke Marine tot stand gekomen in overleg tussen de verschillende functionarissen.
8. Bij de Koninklijke Marine is de medaille ingevoerd per Bekendmaking Zeemacht nr. 1204 en tussen nr. 40 en 41 opgenomen in het VVKM 170. De Landmachtorder die toestemming moet verlenen voor de (overigens slechts enkele) KL-ers, die aan de voorwaarden voldoen is op het moment dat wij dit schrijven nog niet verschenen, hetgeen tevens geldt voor de Luchtmachtorder. Voor hen die in het bezit zijn van het Boekwerk Onderscheidingen of de wandplaat Nederlandse Onderscheidingen dient de Marinemedaille ingevoegd te worden onder nummer 35a.

Bronnen:

- Ministeriële Beschikking nr. 84/038/6234 dd. 18 januari 1985.
- Bekendmaking Zeemacht nummer 1204.
- Schrijven van Staffunctionaris Onderscheidingen DPKM nr. P. 2984/1148 dd. 28 febr. 1986.
- Defensiekranten dd. 7 februari en 11 juli 1985, alsmede van 16 januari en 6 februari 1986 (betr. uitreiking Marinemedailles op open zee).

Gelegenheidsenveloppe Vierde Lustrum Mars et Historia

Ter gelegenheid van het vierde lustrum van de Nederlandse Vereniging ter beoefening van de Militaire Historie *'Mars et Historia'* zal op 13 september 1986 een gelegenheidsenveloppe worden uitgegeven. Deze enveloppe is gewijd aan de bekende Nederlandse schilder van historische militaire taferelen: J. Hoynck van Papendrecht. Op de dag van uitgifte zal in het museum Flehite te Amersfoort een grote, aan deze schilder gewijde, tentoonstelling worden geopend.

Filatelistische gegevens:
Enveloppe: 100 grams papier, 10 x 19 cm, vier-kleurendruk.
Frankering: Frankeerzegel 70 cent - Stad Utrecht.
Stempel: PTT handstempel Amersfoort d.d. 13 september 1986 en een stempel van Mars et Historia.
Adressering: Verwijderbaar etiket.
Insluiter: Levensbeschrijving en historisch overzicht van het werk van J. Hoynck van Papendrecht.
Bestelling: Door storting van *f* 5,- per stuk op postgiro 31 41 628 t.n.v. H. Muller te Breda, met vermelding van het aantal enveloppen Hoynck van Papendrecht.
Bestellingen dienen uiterlijk 15 juli 1986 in ons bezit te zijn en zullen in volgorde van binnenkomst worden behandeld. Indien de enveloppe is uitverkocht wordt het bedrag teruggestort. Na de sluitingsdatum (15 juli) dienen de bestellingen te worden verhoogd met *f* 0,70 extra per enveloppe. De verzending geschiedt in de week ná 13 september 1986.
Om misverstanden te voorkomen gaarne uw aandacht voor het volgende:

- Beschadigde of slecht afgestempelde enveloppen MOETEN als bewijsstuk aan de uitgever worden teruggezonden; indien voorradig worden zij vervangen.
- Van eventueel niet ontvangen bestelde enveloppen dient AANGIFTE te worden gedaan bij de P.T.T. Een KOPIE van de aangifte dient aan de uitgever te worden gezonden, waarna herzending volgt, indien voorradig.
- De uitgever is NIET verantwoordelijk voor beschadigingen tijdens de verzending en/of onjuiste afstempeling, daar zij hierop geen enkele invloed kan uitoefenen.
- VAN BOVENSTAANDE REGELING WORDT NIET AFGEWEKEN!

Klachten over verzending: H. Muller, Willem III laan 14, 4835 LB BREDA, telefoon: 076-653239.

STICHTING „VERJAARDAG PRINS BERNHARD"

BESTUUR

W. A. H. C. Boellaard Voorzitter	De Bilt
Jhr Mr D. J. H. N. den Beer Poortugael Secretaris	Driebergen
W. J. C. Tensen Penningmeester	Heemstede
Mr F. Th. Dijckmeester	Apeldoorn
Mr P. Iedema	Blaricum
H. Th. I. van 't Lam	Overveen
Jhr Mr P. H. G. Nahuys	Wassenaar
H. J. Roubos, M.W.O.	Werkendam
L. Scheepstra, M.W.O.	Amersfoort

SECRETARIAAT:

Gezichtslaan 10
3971 BJ Driebergen
Tel. 03438—17132

februari/maart 1986

PRINS BERNHARD 75 JAAR

Op 29 juni 1986 hoopt Z.K.H. Prins Bernhard zijn 75ste verjaardag te vieren.

Bij de 65ste en de 70ste verjaardag van de Prins heeft onze Stichting hieraan bijzondere aandacht gegeven. Het persoonlijke geschenk van heel velen was in 1976 een groot bronzen beeld van een olifant voor de paleistuin en in 1981 een zoutwater-zwembad in Porto Ercole.

Nu de 75ste verjaardag van de Prins nadert worden, in onderling overleg, van verschillende kanten voorbereidingen getroffen om hem bij die gelegenheid te laten blijken hoeveel hij voor ons land heeft betekend.

Zo zal aan Prins Bernhard een gezamenlijk geschenk worden aangeboden ten bate van een, door hem te bepalen, goed doel.

EEN PERSOONLIJK GESCHENK MAG ECHTER BIJ DEZE BIJZONDERE GELEGENHEID NIET ONTBREKEN!

EEN GESCHENK NAMENS VELEN DIE ZICH NAUW VERBONDEN VOELEN MET DE PRINS EN DIE HIERMEE UITING WILLEN GEVEN AAN HUN DANKBAARHEID EN GENEGENHEID. Een verbondenheid die weer eens bleek tijdens de ziekte van de Prins en gedurende zijn herstel.

De vorm van het geschenk zal afhangen van de wensen van de Prins en van het resultaat van deze actie. Een lijst van gevers zal bij het geschenk worden gevoegd.

GRAAG NODIGEN WIJ U UIT AAN DIT PERSOONLIJKE GESCHENK BIJ TE DRAGEN

U kunt dit doen door te storten op: Rek. nr. 3083.73.065 bij de Rabobank te De Bilt t.g.v. Stichting "Verjaardag Prins Bernhard" of op gironr. 1661 t.n.v. de Penningmeester van deze Stichting te Heemstede.

Alle bedragen, groot of klein, zijn welkom. Het gaat in de eerste plaats om de hartelijkheid van vele vrienden.

MOGEN WIJ OP U REKENEN?

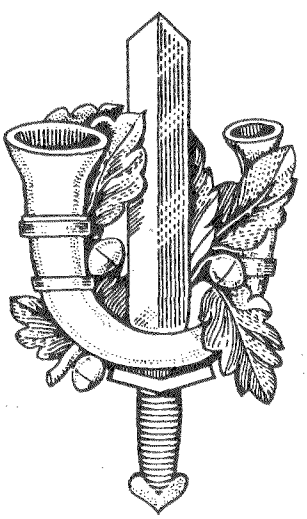
Penningmeester Voorzitter Secretaris

P.S.: Wilt u niet ontstemd zijn indien u méér circulaires ontvangt, zelfs niet indien u reeds gestort heeft?

W.M.J. PIJPERS

De herinnering aan Philips van Montmorency, Graaf van Horne, leeft voort in het Regiment Limburgse Jagers

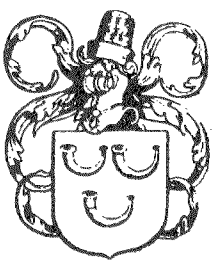
Een korps- c.q. wapenonderscheidingsteken is bedoeld om het ene korps c.q. wapen van het andere te onderscheiden, bijvoorbeeld grenadiers van jagers, infanterie van cavalerie. Het teken zelf moet bij voorkeur elementen bevatten, die herinneren aan een roemrijk nationaal verleden, aan streek van afkomst van het korps, aan militaire deugden en moet de drager kunnen inspireren tot het beoefenen van soldatendeugden en zo zijn moreel verhogen. Intussen mag het niet ingewikkeld worden en moet het voor de leek begrijpelijk blijven. In tegenstelling tot de garde-regimenten Grenadiers, Jagers en Fuseliers en tot het regiment Stoottroepen, die elk een afzonderlijk korpsonderscheidingsteken hadden, voerden de overige regimenten infanterie alle hetzelfde teken, namelijk dat van het wapen der infanterie. Het Regiment Limburgse Jagers, voorheen 2 Regiment Infanterie geheten, werd als onderdeel van de Koninklijke Landmacht geformeerd op 8 oktober 1815.

Regi Limburgeae Juventus
(de weerbare jeugd van Limburg voor de Koning)

SYMBOLIEK

Hieronder volgt de uitleg van de symboliek, welke in het korpsonderscheidingsteken ligt besloten.

a. De jachthoorn is genomen uit het wapen van het voormalige graafschap Horne, gelegen in de provincie Limburg, waarvan de plaats Horn het geografisch middelpunt was.

De graven van Horne waren in de Middeleeuwen erfelijk opperjagermeester van het Heilige Roomse Rijk van de Duitse Natie. Philips van Montmorency, Graaf van Horne en Lamoraal Graaf van Egmond, waren de eersten, die hun leven moesten laten voor onze vrijheid, toen zij op 5 juni 1568 op het Marktplein te Brussel onthoofd werden, aan het begin van onze strijd om de onafhankelijkheid, welke oorlog tachtig jaren zou duren. Horne was een voorname figuur uit het verzet

Philips van Montmorency, Graaf van Horne 1524-1568

tegen Spanje, van welk verzet Willem van Oranje de leider was.
De jachthoorn uit het wapen van Horne is ook opgenomen in het wapen van de provincie (voormalig hertogdom) Limburg.

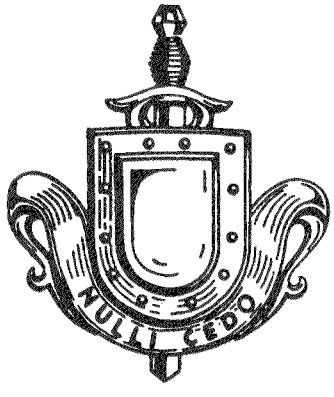
Wapen van de provincie (voormalig hertogdom) Limburg.

De plaatsing van deze hoorn in het korpsonderscheidingsteken brengt bovenstaande in herinnering, hetgeen dient om de drager daarvan aan te sporen om zijn gehele persoon te geven voor de Nederlandse vrijheid, zoals Philips van Horne dit deed en doet tevens denken aan provincie en naam.

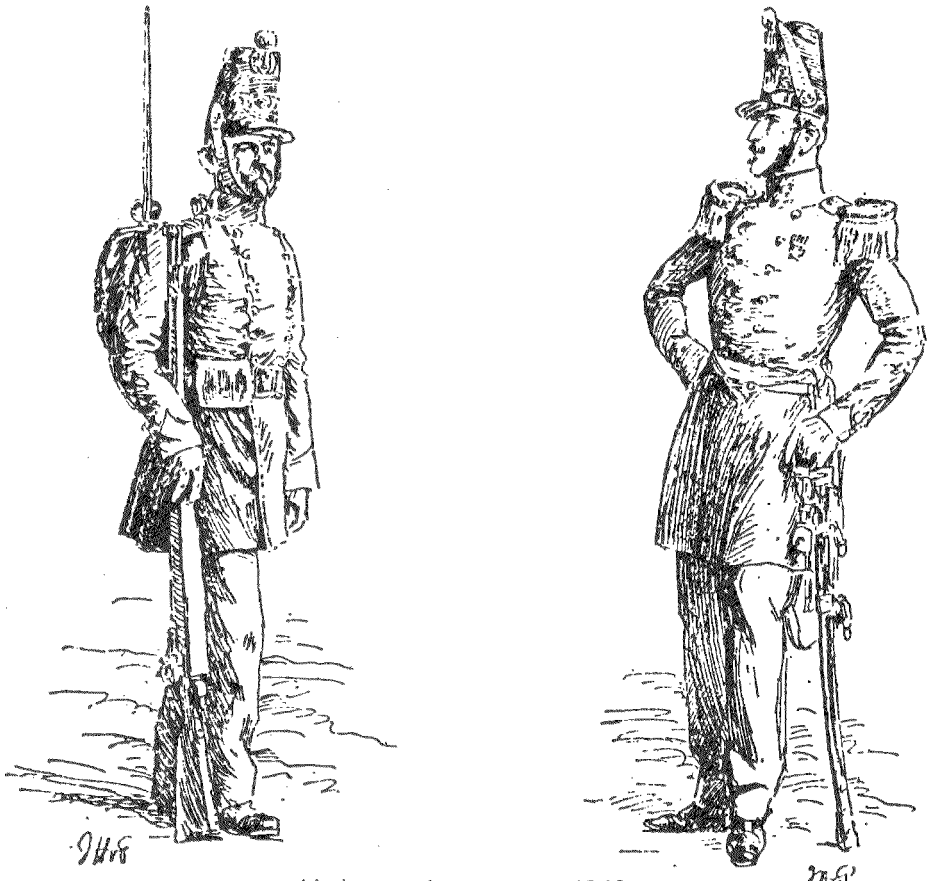
b. Het **eikeblad** is ontleend aan het Limburgse volkslied. Hoewel er provincies zijn, waar bepaald meer eiken groeien dan in Limburg, is de eik toch wel karakteristiek voor deze provincie. Iedereen kent het couplet van het volkslied: *'Waar in 't bronsgroen eikehout, 't nachtegaaltje zingt . . . daar is mijn vaderland, Limburg, dierbaar oord.'*

De eik is het symbool van kracht, zijn loof dat der overwinning. De opname hiervan in het korpsonderscheidingsteken houdt de drager een en ander voor ogen.
De drie eikels verbeelden de drie voormalige infanterieregimenten 2, 6 en 11 R.I., waarvan het Regiment Limburgse Jagers de traditie voortzet.

c. Het **zwaard** is genomen uit het rijkswapen. De Nederlandse leeuw voert in zijn rechter opgeheven voorklauw een opgeheven Romeins zwaard, zijn wapen. Hij vertrouwt dit mede toe aan de Limburgse Jagers om het voor hem te voeren en om het te gebruiken, als het moet.

Nederland strijdt met zijn krijgsmacht, waartoe de Koninklijke Landmacht behoort. Van die landmacht was, is en zal de infanterie het voornaamste deel blijven. Vandaar dat in het algemene wapenonderscheidingsteken der infanterie het zwaard van de Nederlandse leeuw voorkomt, zij het ook opgestoken

Limburgse jagers anno 1842
Tekeningen van J. Hoynck van Papendrecht.

(d.w.z. omlaag gehouden) en achter het schild. Als infanteristen voeren de Limburgse Jagers eveneens het zwaard, doch weder fier, dreigend, zo niet uitdagend opgeheven.
Hiermede wordt de Limburgse Jager als het ware ingeprent, dat hij er voor dient te zorgen, dat zijn geoefendheid zeer groot is, met andere woorden dat het zwaard, welke hij voert, vlijmscherp is.
Uit deze beschrijving blijkt, dat het Regiment Limburgse Jagers niet voorbij gaat aan Philips van Horne en deze ook eert.
Afgezien van de hierboven ontwikkelde gedachten is het van belang te vermelden dat het regiment zijn bijzondere band met de draagster der Kroon accentueert door, indien een officiële dronk op het staatshoofd wordt uitgebracht, dit te doen met de woorden: *'Op de gezondheid van Hare Majesteit de Koningin, Hertogin van Limburg.'*
Het korpsonderscheidingsteken, zoals wij dit nu kennen is ontworpen door de eerste Regimentscommandant Lkol J.L.H.A. Antoni in 1950.

RECTIFICATIE

In het jan./febr. nummer is van de rubriek *'Wist U dat'* de tweede bladzij weggevallen, hetgeen wij bij deze herstellen.

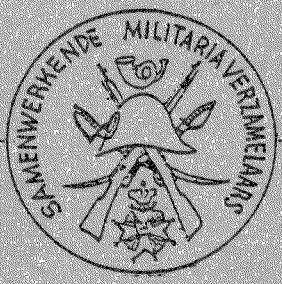
De redaktie

Monitor Cerebus, de Dolfijn, Merva en Isala. De Dolfijn, een stoomschoener, was belast met de uitoefening van het politietoezicht op de visserij in de Noordzee. Als permanent aanwezige schepen lagen in Amsterdam de Wassenaar en de Vulkaan. Aan marinepersoneel ruim 800 man. Commandant van de Stelling van Amsterdam was de Gen.-Maj. P.C. Kool. Plaatselijk commandant de Kolonel K.F.A. van der Wall.

Gedurende de arbeidsonrust in april 1903, mede naar aanleiding van de door de regering voorgestelde wetten na de spoorwegstaking van januari 1903, is in de Engelse geïllustreerde pers het volgende plaatwerk verschenen: In *'The Illustrated London News'* van 18 april 1903: Typen van het Nederlandse Leger. Voorstellend: Een huzarenpatrouille op verkenning. Rijdende artillerie. Infanterie op mars. Infanteriepatrouille op schaatsen. Korporaal van de vestingartillerie. De tekening was van *'our special artist in Holland, H.W. Koekkoek'*. Het leger werd in gereedheid gehouden om eventueel in te grijpen. In *'The Graphic'* van dezelfd datum verscheen een tekening van J. Hoynck (Hoynck van Papendrecht) waarop afgebeeld een charge van bereden marechaussees tegen stakers in de omgeving van het Centraal Station te Amsterdam. Een deel van het onderschrift luidde: *'At Amsterdam there were several charges made by the police, gendarmes and dragoons to disperse the strikers.'* Een detachement Marechaussee, dat in Amsterdam dienst deed tijdens deze arbeidsonrust stond onder leiding van de Kapitein der Koninklijke Marechaussee Jhr. F.M. van Spengler. Het had een sterkte van 25 onderofficieren en marechaussees.

De 2e Lt. der Cavalerie, Jhr. J.W. Godin de Beaufort legde in 1903 de afstand Amsterdam-Wenen in precies 10 dagen te paard af. Hij vertrok hiervoor op 29 april, des ochtends te 4.00 uur vanuit Amsterdam op zijn 7-jarige vosmerrie *'Mascotte'*. Te omstreeks 6 uur in de morgen van 9 mei 1903 arriveerde hij in Wenen. Dit, mede gelet op het ongunstige tijdsverschil door het rijden in oostelijke richting. Per dag zou tussen de 110 en 135 km worden afgelegd. Voor de laatste dag was 160 km voorzien. Als rust- en overnachtingsplaatsen waren gekozen: Nijmegen, Neuss, Coblenz, Frankfurt, Würzburg, Nürnberg, Regensburg, Passau en Linz. Een wijziging in het plan had tot gevolg, dat niet in Linz, doch in Ems moest worden overnacht. Door de slechte toestand van de wegen, een gevolg van het ongunstige weer, moest een langere weg worden gekozen. Hierdoor werd voor de laatste dag de afstand tot 170 km vergroot. Om het verstrijken van de 10e vier en twintig uur te voorkomen, werd de afstand Ems-St. Polten, 110 km, in één stuk, met slechts één uur rust afgelegd. In St. Polten had de ontmoeting plaats met de 1e Lt. der Cavalerie Joh. H.A. van Reigersberg Versluys, gedetacheerd aan de rijschool te Wenen. Deze kwam per rijwiel, de vaderlandse driekleur ontplooid en getooid met de Oranjewimpel de alles trotserende kranige ruiter het welkom toeroepen. Te 11.15 uur des avonds, na 3 uren te hebben gerust, werd de weg naar Wenen weer vervolgd, waar hij als gezegd, te omstreeks 6 uur arriveerde. Onderweg bleek het noodzakelijk dat het paard tweemaal werd beslagen.
Na een welverdiende rust van ruiter en paard kon de 7-jarige *'Mascotte'* in een flinke galop worden voorgereden voor een aantal Oostenrijkse officieren. Dezen waren vol bewondering voor de prachtige conditie na zo grote arbeidslevering. Ein ausserordentliche Leistung! Vermeld zij nog, dat Lt. Jhr. Godin de Beaufort in augustus 1902 als zesde prijswinnaar werd geclasseerd in de rit Brussel-Oostende.

In april 1903 overleed de Luitenant-Generaal F.M.B. ridder Alewijn, Adjudant in b.d. van H.M. Koningin Wilhelmina. In de subalterne rangen diende hij afwisselend bij de rijdende, de veld- en de vestingartillerie. Als 1e Luitenant van de rijdende artillerie was hij van 1859-1861 Ordonnansofficier van Z.M. Koning Willem III. In 1878 geplaatst bij de Generale Staf werd hij in hetzelfde jaar benoemd tot Adjudant van Koning Willem III. In 1892 werd hij voorzitter van de permanente militaire spoorwegcommissie. Kort na deze benoeming kreeg hij ook de functie van

De derde SMV-ruilbeurs voor militariaverzamelaars in 1986 wordt deze keer gehouden op **zaterdag** 10 mei a.s. van 11.15 tot ± 16.30 uur in het Gemeenschapshuis, Viandenlaan 3 te Breda. Het Gemeenschapshuis is te bereiken vanaf het NS-station met de BBA-stadbus lijn 3 richting Ginneken. Meerijden tot het eindpunt (1 zone) en na het uitstappen nog ca. 250 meter lopen.
Alle leden van *'Mars et Historia'* en hun introducé(e)s zijn van harte welkom. Hebt U niets te ruilen? Kom dan toch, want er zijn ook handelaars aanwezig die militaria te koop aanbieden. Door het verleggen van onze Bussumse beurs naar Breda hopen we onze bezoekers een geheel nieuw ruilassortiment te kunnen aanbieden.
Voor nadere informatie verzoeke telefonisch contact op te nemen met ons lid P. Vermeulen, telefoon: 02152-64469, uitsluitend in de avonduren.

Hierdoor vervalt onze ruilbeurs op de tweede zondag in deze maand in Bussum!

GELEGENHEIDSENVELOPPE

In het kader van de door de Stichting Vrienden van het Militaire Luchtvaartmuseum, in samenwerking met de Traditiekamer van de Marine Luchtvaartdienst, uit te geven gelegenheidsenveloppen zal binnenkort de derde enveloppe verschijnen.
Deze zal betrekking hebben op de Fokker T-V bommenwerper, ter herinnering aan de laatste opdracht die met dit type vliegtuig door de Bombardeervliegtuig Afdeling (BOMVA) vanaf Schiphol werd uitgevoerd op 13 mei 1940.
De Fokker G-I en Fokker T-VIII W enveloppen zijn nog in beperkte mate verkrijgbaar.
Adressering

Enveloppe: 100 grams papier, formaat 10 x 19 cm, vierkleurendruk.
Frankering: Windmolenpark, frankeerwaarde 70 cent.
Stempel: P.T.T. handstempel van Soesterberg 13 mei 1986 en het Militaire Luchtvaart Museum te Soesterberg.
Adressering: Verwijderbaar etiket.
Insluiter: Historisch overzicht van de Fokker T-V.
Bestelling: Door storting van *f* 5,- per stuk op postgiro 78599 of bankrekening nr. 50.55.10.081 t.n.v. H.J. de Jong te Spijkenisse, met vermelding aantal enveloppen nr. 3.

Bestellingen dienen uiterlijk 21 april in ons bezit te zijn en zullen in volgorde van binnenkomst worden behandeld. Indien de enveloppe is uitverkocht wordt het bedrag teruggestort. Bestellingen na de sluitingsdatum dienen te worden verhoogd met *f* 0,70 extra per enveloppe. De verzending geschiedt op of omstreeks 20 mei door H.J. de Jong te Spijkenisse.

BOUTIQUE DE LA GRANDE ARMÉE

Het adres voor Historische Militaire en Civiele figuren, boeken, prenten, tijdschriften, wargame en alle verdere informatie op dit gebied.

geopend
Woensdag t/m Zaterdag
10.00 - 18.00 uur

W. C. J. EN I. S. SCHOPPEN

Willem de Zwijgerlaan 120
2582 EV Den Haag
Holland
Tel 070-541039

DE DONDERBUS

Inkoop Verkoop Ruil

Antieke wapens, Orden, Militaria, Uniformen, Uitrustingsstukken, Documentatie Eerste en Tweede Wereldoorlog. Aankopen van gehele verzamelingen.

Adres: Oostzeedijk beneden 231 A
3061 VW Rotterdam.
Geopend vrijdag 19-21 uur,
zaterdag 10-18 uur.
Telefoon: 010-140267
01862-2338
3274 ZJ Blaaksedijk - NL